

అల్లసాని పెద్దనాని

మనుచరిత్రము

తన ప్రబంధము
కుప్పళి

మనుచరిత్ర

(వచన ప్రబంధము)

డా. ప. శ్రీ

స్వాతి ముత్యాల

అనిల్‌బిల్డింగ్స్, పి. బి. నెం. 339, నూర్యారావుపేట

విజయవాడ-520 002

MANU CHARITRA
(VACHANA PRABHANDHAM)

As retold by

USHASRI

Cover Design

BAPU

MAY 1988

PRICE : Rs. 3-00

Writer's Address :

USHASRI

RADIO COLONY

VIJAYAWADA-520 008

మనుచరిత్ర

ఉపశ్రీ

రామాయణం ఆదికావ్యం కాగా
కాళిదాసకృత రఘువంశం
సంస్కృత విద్యార్థికి బాలశిక్ష-

* * *

భారతం ఆదికావ్యం కాగా
పెద్దనా మాత్యుని మనుచరిత్ర
తెలుగు యువకుడికి బాలశిక్ష

* * *

తెలుగు పలుకు సొగసులు తెలియాలన్నా
తెలుగు భాషతీపి అందుకోవాలన్నా
తెలుగులో - సంకరంకాని తెలుగులో
మాట్లాడాలన్నా కవిత కట్టాలన్నా
చదివి తీరవలసిన కావ్యం
శిరీష కుసుమపేశల సుధావ్యయోక్తుల
మనుచరిత్ర.

ఇది తెలుగుజాతి మనుగడకు ఆధారం-
తెలుగు రచయిత ఏడుగడకు ప్రాణాధారం-
ఇక చదివి, చదివించండి.

శ్రీ వాణీ గిరిజా...

సూర్యరశ్మి గుడ్లగూబలకు కంటకంగా ఉంటుంది. గుడ్డి వాడికి వెన్నెలరాత్రి ప్రయోజనం లేదు.

అంటే వెలుతురు చూడలేని గుడ్లగూబలకు, వెన్నెలను అనుభవించలేని గుడ్డివాడికి సూర్యచంద్రుల అవసరం లేదు.

అలానే చిరుతిండికి అలవాటుపడిన ప్రాణికి పంచభక్ష్య పరమాన్నాల ప్రసంగం కిట్టదు.

ఉషఃకాలంలో అరుణారుణ కాంతులతో విశాల విశ్వానికి

వెలుతురునిచ్చే సూర్యరశ్మిని, చీకటిని పారడ్రోలి చల్లని వెలుగు నిచ్చే చంద్రబింబాన్ని దర్శించి ఆరాధించగలవారికే భారత, రామాయణాది యితీహాస కావ్యాలు అవసరం!

ఆ దర్శనం ఉన్నవారికే మనుచరిత్రాది ప్రబంధాలు జ్ఞాన నేత్రంతెరిచి మనస్సును వికసింపజేసి, హృదయాష్టోదంకలిగిస్తాయి.

అటువంటి భారతం అవతరించి వెయ్యి సంవత్సరాలయింది తెలుగులో. మనుచరిత్ర ప్రభవించి అయిదువందల ఏళ్ళు అవుతున్నది.

వందల ఏళ్ళుగా యీ జాతి పద్మగద్యాత్మకమూ రస నిర్భరమూ అయిన కావ్య ప్రబంధ పఠన పాఠనంలో తృప్తిపడి తల యెత్తుకు తిరిగింది.

మూడు నాలుగు దశాబ్దాల క్రితం ప్రభవించిన భావకవులు తత్పూర్వ రచనా సర్వస్వాన్ని తెగతిట్టిపోయగా, వారిని అనుసరించి వచ్చిన అభ్యుదయ కవులు భావకవితమీద దుమ్ముపోశారు. వీరికంటే పది అడుగులు దాటిన దిగంబర విప్లవ కవివీరులు తమకు కవితా కల్పవృక్షం చూపినవారి మేడల్ పునాదులు పెల్లగించడానికి పలుగు పార చేతబట్టారు.

పర్యవసానంగా నిన్న మొన్న కన్ను తెరిచిన వారికి ఈ జాతిలో కవిత్వం అంటే అసహ్యం పెరిగింది. ఇందుకు కారణం పాఠకులు కాదు కవులే. కవిత్వమీద జుగుప్స కలిగించిన కవుల వెంటబడిన వారికి భారతమూ అవసరంలేదు, మనుచరిత్రా అక్కరకు రాదు.

కాని-

వారి, వీరి ప్రమేయం లేకుండా తనజాతి నిధి నిక్షేపాలను రక్షించుకోవాలనే కాంక్షగల రసహృదయులు ఉంటూనేఉంటారు. ఏ కాలంలో అయినా, ఏ దేశంలో అయినా.

జాతిలో ఎందరు నీరసులున్నా అంతకంత(రెట్టింపుసంఖ్యలో) రసహృదయులూ సహృదయులూ ఉంటారు. ఆ హృదయవాదులే లేకపోతే ఈ జాతి ఎప్పుడో మోడువారిన చెట్టు అయేది.

శిశిరంలో ఆకులు రాలినంత మాత్రాన మహావృక్షం మోడు వారదు. వసంతంలో మళ్ళీ చివురిస్తుంది, ఏ మహావృక్షమయినా. అలా చివురించి మొగ్గతొడిగి పుష్పించి ఫలించి మళ్ళీ వంశ వృక్షాన్ని పెంపొందించుకుంటూనే ఉంటుంది.

ఆ ప్రయత్నమే ఈ వచన ప్రబంధ ప్రచురణాశయం. వాస్తవానికి మూల ప్రబంధం చదివించాలనే ఊహతోనే ఈ వచన రూపంలో ముందు రుచి చూపడం. అంతే తప్ప ఈ వచనంచదివి సంతృప్తిపడాలని కాదు. కనక ఒక్కసారి మూలం కూడా అందుకుని అప్పుడు చదవండి, తృప్తి కలుగుతుంది.

ఉపశ్రీ పురాణపండ

అంకము జేరి

శైలతనయాస్తనదుగ్ధము లానువేశ

బాల్యాంక విచేష్ట తొండమున

అవ్వలి చన్ కబళింపబోయి

ఆ వంక కుచంబు గానక

అహివల్లభ హారము గాంచి

లే మృణాళాంకుర శంకనంటెడి

గజాన్యుని గొల్తు నభీష్ట సిద్ధికిన్

ప్రథమాశ్వాసం

వరణాద్వీపవతీ తటాంచలమునన్ వప్రస్థలీ చుంబితాం
బరమై, సాధసుధాప్రభా ధవళిత ప్రాతేయరుజ్మండలీ
హరిణంబై, యరుణాస్పదం బనగ నార్యావర్తదేశంబునన్
పుర మొప్పన్, మహికంఠహర తరళస్ఫూర్తిన్ విడంబింపుచున్.

సిద్ధుడు

శ్రీ సముపేతమయిన అర్యావర్త దేశంలో వరణానదీ తీరాన
అరుణాస్పదమనే నగరం. అది భూదేవి కంఠసీమలో ముత్యాల
హారంలోని నాయకమణిలా అలరారుతున్నది. ఆ నగరంలో అన్ని
జాతులవారూ తమ తమ కులధర్మాలు విడవకుండా అన్యోన్యమను
రాగంతో జీవయాత్ర సాగిస్తున్నారు.

ఆ నగరంలో మకరాంక (మన్మథ) శశాంక (చంద్ర) మనో
జ్ఞాకృతిలో ధర్మకర్మదీక్షా పరతంత్రుడై నిత్యం శిష్యులకు వేద
శాస్త్రాలు పాఠంచెప్పి ప్రవరుడనే విప్రశ్రేష్ఠుడున్నాడు. ఆయన
భార్య సోమిదేవి, అనుకూలవతి ఆయన ఆర్థాంగి. నిర్విరామంగా
పతిసేవలో అతిథి సత్కారాలతో అందరి మన్ననలూ పొందు
తున్నది.

తెలతెలవారుతూండగా వరణానదీ స్నానం చేసి, సంధ్యా వందనాదులు పూర్తిచేసుకుని, శిష్యులతో జంటికి వస్తూంటే దారిలో ప్రజలందరూ చేతులు జోడించి ప్రశంసించేవారు. ఆ ప్రవరుడు ఏ భూపాలుని అనుగ్రహాన్నీ అశించలేదు; వారికి వారైవచ్చి ఇవ్వబోయినా సాలగ్రామంకూడా పరిగ్రహించేవాడు కాదు. పొడిపంటలకు ఏనాడూ కొదవలేదు ప్రవరుని యింట.

వండ నలయదు వేపురు వచ్చిరేని
అన్నపూర్ణకు సుద్దియో నతవిగృహిణి
అతిథు లేతేర నడికిరేయైన బెట్టు
వలయు భోజ్యంబు లింట నవ్వారి గాగ.

తీర్థయాత్రలు చేసి వచ్చినవారిని గూర్చి విన్న మరుక్షణంలో ప్రవరుడు వారి దగ్గరకు వెళ్ళి వారికి పాదాభివాదంచేసి, యింటికి తెచ్చి, అతిథిమర్యాదలు జరిపించి, ఆయా తీర్థక్షేత్రాల వివరాలన్నీ అడిగి తెలుసుకుని, తనకా అవకాశం ఎప్పుడు లభిస్తుందా అని అలోచిస్తూ ఉండేవాడు. ఎప్పటికయినా దేశంలోని పుణ్యక్షేత్రాలన్నీ దర్శించి, ఆ క్షేత్రాలలోని దేవతామూర్తులను ఆరాధించి రాలినే ఆరాటం అంతకంతకూ పెరుగుతున్నది ప్రవరుని మనసులో.

కాలం సాగుతున్నది.

సాగుతూండగా ఒకనాటి సాయాహ్నవేళ ఒకానొక సిద్ధుడు ప్రవరుని యింటికి వచ్చాడు. ఆయన తన గడప సమీపిస్తూండగానే ప్రవరుడు వినయంగా చేతులు జోడించి ఎదురువెళ్ళి లోనికి తీసుకువచ్చి అర్ఘ్య పాద్యాలూ అర్పించి సంతోషించేసి, విశ్రాంతి తీసుకునేవేళ:

స్వామీ! ఎక్కడనుంచి వస్తున్నారు. ఎక్కడకు వెడుతు

న్నారు. మీ రాకతో మా గృహం పావనమయింది. మీ పవిత్ర పాదం సోకినచోటు ప్రయాగక్షేత్రం, మీ మాట వేదమంత్రం. మీ వంటివారికి అతిథ్యమివ్వగలిగినవాని జన్మమే ధన్యం. ఈ సంసార జంబాలంలో చిక్కుకుపోయిన మాకు మీ పాదధూళికంటే దివ్య షధం లేదు, అని అసక్తిగా అసిద్ధునివయిపే చూస్తూంటే ఆయన:

వత్సా! మా వంటి వారందరికీ మీ వంటి గృహస్థుల సుఖ జీవనమే ఆధారం. మీ అదరాభిమానాలతో మా యాత్రలు నిర్విఘ్నంగా సాగుతాయి.

గార్హస్థ్యధర్మాన్నీ, గృహస్థాశ్రమాన్నీ మించిందిలేదు. అది చేతికందే చెట్టుకొమ్మను పట్టిన తేనెపట్టు. ఒడిలో ఉన్న మందసం పెరటిలోని కల్పవృక్షం. మనగోశాలలోని కామధేనువు. లోతులందని అమృతపు దిగుడుబావి, దగ్గరలోవున్న మేరుపర్వతం. ఎడారిలో చలివేంద్రం, ఆకలిగొన్నవాడికి అందుబాటులో ఉండేపంట. అంతేనా నాయనా!

బధిర వం గ్వంధ భిక్షుక బ్రహ్మచారి

జటి పరివ్రాజ కాతిథి క్షపణ కావ

ధూత కాపాలికా ద్యనాథులకు; గాన

భూసురోత్తమ! గార్హస్థ్యమునకు సరియే!

ప్రవరుడు: స్వామీ! తమరు సర్వశీర్థ క్షేత్రాలూ తిరిగి వుంటారు. వాటి విశేషాలన్నీ వినాలని కోరికగా వుంది.

నాయనా! అటు మలయపర్వతం నుంచి యిటు హిమాలయం వరకూ, అస్తాద్రి నుండి ఉదయ పర్వతం వరకూగల సర్వ తీర్థాలనూ, క్షేత్రాలనూ దర్శించాను. కేదారంలో పరమ శివుని పూజించాను. హింగుళా పాదాబ్జములమీదే శిరసుంచి నమస్కరించాను. ప్రయాగలో మాధవస్వామిని సేవించాను. బదరికా

శ్రమంలో లక్ష్మీవల్లభుడయిన నారాయణ స్వామిని కనులారా చూశాను. ఇలా ఎన్నని చెప్పను. నేను చూడని క్షేత్రంలేదు, పూజించని దైవంలేదు.

ఉదయగిరిమీద బయలుదేరే సూర్యునిరథానికి కట్టినగుర్రాలకు అలంకరించిన చామరాలను చూచి ఆ కొండమీది చమరీ మృగాలు ఆశ్చర్యంతో తలలెత్తి చూస్తూంటాయి. దాన్ని వర్ణించడం వేయిపడగల శేషుని తరమా!

పరమేశ్వరుని ఆభరణంగా వున్న వాసుకి భార్యలు విరహ వ్యధతో మలయపర్వతం మీద ఏలకీలత లల్లుకొన్న మంచిగంధపు చెట్లను చుట్టుకుని ఆ వల్లదనంతో విరహాగ్నిని చల్లార్చుకుంటూ ఉంటాయి.

పడమటి దిగ్గజం స్వేచ్ఛగా విహరించే ఆస్తాచలం మీది రత్నశిలలపై నేను సుఖనిద్రపొందిన క్షణాలు తల్చుకుంటే గగుర్పొడుస్తుందిప్పటికీ. అక్కడ అస్తమించే చంద్రుని నుండి జాలువారే అమృతపు చినుకులతో పెరిగే అందుగుచెట్ల చివుళ్ళుతింటూ తిరుగుతుంది, ఆ దిగ్గజం అంజన.

పరమశివుని విహారభూమి అయిన వెండికొండమీద కుబేరుని భార్యలు విలాసంగా తిరుగుతూ తాముపెంచే లతలకూ వృక్షాలకూ దోహదక్రియలు చేస్తూంటారు. అప్పుడు వారి కాలి అందెల ధ్వని విని మానస సరోవరంలోని హంసలు అది హంసకూజితంగా భ్రమించి చకచక వచ్చి మూగుతూంటాయి.

నాయనా! ఆ పరమేశ్వర విహారభూమి చూచినవారికి జనన మరణరూప సంసార దుఃఖాలు పటాపంచలయిపోతాయి

మేరు శిఖరం విషంపు విని తీరాలి. అక్కడ ఐరావతం యథేచ్ఛగా విహరిస్తూ కొండనడిమిని తన దంతంతో కుమ్ముతూంటుంది. అక్కడి కురువింద కందళాలు అత్యంతంగా ప్రకాశిస్తూంటే

ఆ గజపత్ని అభ్రమువు ఆ మణికాంతులను మండుతున్న కొరివిగా భ్రమించి ఒయ్యారంగా పక్కకు తిరిగి వెడుతూంటుంది అటువంటి గిరిశృంగాలు చూచే అదృష్టం ఎన్నిజన్మల పుణ్యఫలమోనాయనా!

ఈ మహాద్భుతా లన్నిటినీ పరమేశ్వరానుగ్రహం వల్ల నేను చూడగలిగాను.

అని సిద్ధుడు తన్మయుడయి చెప్పతూంటే, వింటూన్న ప్రవరుని పెదవులపై చిరునవ్వు అంకురించగా, దానిని అణచుకొని:

స్వామీ! మీరు చెప్పిన ప్రదేశాలన్నీ తిరిగి రావాలంటే రెక్కలు కట్టుకు తిరిగినా ఏండ్లూ పూండ్లూ పడతాయే; మిమ్మల్ని చూస్తుంటే మీరు మరీ చిన్నవారుగా వున్నారు. ఇవన్నీ ఎలా చూశారు ? తమ ప్రభావం ఎంతటిదో తమకే తెలియాలి. మా బోంట్లం ఎక్కడ తెలుసుకోగలం-అన్నాడు.

నాయనా! తెలియని విషయాలు అడిగి తెలుసుకోవడం తప్పుకాదు. విను. మేము సిద్ధులం కదా. అనారోగ్యమూ, ముసలి తనమూ మాదరిజేరవు. మరో పరమ రహస్యం వుంది, ఈశ్వరానుగ్రహంవల్ల మాకు ఒకానొక పాదలేపం లభించింది. దాని ప్రభావంతో మేము ఎక్కడికి వెళ్ళాలంటే అక్కడికి మనోవేగంతో వెళ్ళగలం. సూర్య రథాశ్వాలు అలసట లేకుండా ఆకాశంలో ఎంత దూరం తిరుగుతాయో మేము ఈ భూమిమీద అంతదూరం అనాయాసంగా వెళ్ళిరాగలం-అన్నాడు.

ప్రవరుడు అత్యంతాసక్తితో, భక్తిగా అంజలి బంధం పట్టి :

స్వామీ! నా తప్పు మన్నించి, నామీద అనుగ్రహం ఉంచి, నాకు తీర్థయాత్రలు చేసే అవకాశం దయచేయించండి, అని ప్రార్థించాడు.

సిద్ధుడు తనచేతిలోని పేముసజ్జలోని దంతపు భరిణిలో ఉన్న పసరుతీసి ప్రవరుని రెండుపాదాలకూ పూసి వెళ్ళాడు.

ప్రవరుని మనసు ఒక్కమారు హిమాలయ శిఖరాగ్రాల మీదికి పోయింది. అక్కడి బంగారు గుహలూ, సెలయేళ్ళూ, అడవులూ చూడాలనిపించింది.

..... తుహిన భూధర శృంగ

శ్యామల కోమలకానన

హేమాధ్యదరీ ఝరీ నిరీక్షాపేక్షన్.

ఇది ప్రథమాశ్వాసం

ద్వితీయాశ్వాసం

అటఁ జని కాంచె భూమినురుఁ డంబరచుంబి శిర స్సర జ్ఞరీ
పటల ముహుర్ముహు ర్లుత దభంగ తరంగ మృదంగ విన్వన
స్ఫుట నటనానుకూల పరిపుల్ల కలాప కలాపజాలమున్
కటక చర త్కరేణు కర కంపిత సాలము, శీతశైలమున్.

వరూధిని

మనస్సులో సంకల్పం కలిగిన మరుక్షణంలో ప్రవరుడు
హిమగిరి శృంగంమీద ఉన్నాడు.

అకాశాన్ని ముద్దు పెట్టుకుంటున్న గిరి శిఖరాలు.

శిఖరాలనుండి ప్రవహిస్తున్న సెలయేరులు.

సెలయేటి తరంగాల మృదంగ ధ్వనులు.

మృదంగధ్వనికి అనుగుణంగా పురివిప్పి అడుతున్న నెమళ్ళు.
కొండమధ్యలో పెరిగిన మహావృక్షాలను తొండాలతో ఊగినలాడి
స్తున్న ఏనుగులు, అలరారే హిమాలయాన్ని చూచే ప్రవరుని గుండె
ఆనంద తరంగితం అయింది.

సంతోషంతో సాగుతున్నాడు.

నర నారాయణులు తపస్సుచేసిన ప్రాంతాలలో వారి పాద ముద్రలు చూస్తూ ముందుకు నడిచాడు.

అక్కడ అలకానది,

ఆ నదీ తరంగాల తుంపరలతో తడిసిన కడిమిచెట్లు, వాటి మొగ్గలు విడుతూంటే వచ్చే వాసనలు. ఆ వాసనకు మత్తెక్కి వచ్చే తుమ్మెద గుంపుల ఝంఝం నాదాలు. ఈ నాదాలతో వచ్చే చల్ల గాలులు.

ఇంకా ముందుకు నడిచాడు.

అక్కడ అందుగుచెట్లు. ఆ చెట్లకొమ్మల చివుళ్ళకోసం పైకెత్తిన తొండాలతో ఏనుగులు. ఏనుగుల దంతకాంతుల ధవళరోచులు. మాంసభోజనంతో తృప్తిగా పొదరిళ్ళు చేరిన పెద్దపులులు, వాటి పెదవుల సందులలో దూరి కోరలలో చిక్కిన మాంస లేశాల కోసం అడవి ఈగలు దొలుస్తున్నా తెలియనంతటి గాఢనిద్రలో ఉన్నాయి పులులు.

ఆ ప్రక్క సెలయేరుల మధ్య లంకలలో పెరిగిన తుంగ దుంపల కోసం మట్టిని పెల్లగించి మోరలెత్తిన అడవిపందులు.

అక్కడక్కడ డొంకలమధ్యలో ఏపుగా పెరిగిన అవులవలె పరుగులిడుతున్న మనుచిళ్ళు.

పరిసరాలలో తేనెపప్పులు. ఆ తుట్టలను చేదరగొట్టే ఎలుగు బంట్లు. పట్టు విడిపోగా ఎగిరే తేనెటీగలు, ఈగల గుంపులోంచి దూసుకుంటూ వచ్చే సూర్యకిరణాల తెల్లదనం మధ్య ఈగలనలుపు చూస్తూంటే తిలలూ తంఘులాలూ కలిపి జల్లినట్లుంది.

చూస్తూ మరింత కుతూహలంతో ఆ కొండ అంతా చూడాలనే ఊహతో ముందుకు నడుస్తున్నాడు.

అంతవరకూ కంటికి కనిపించే ప్రకృతినే తిలకించి పరవశించిన ప్రవరుని మనసులో స్మృతులు కదలనారంభించాయి.

ఓ హో! సగరుని మునిమనుమడయిన భగీరథుడు జడలు గట్టిన వేణితో తపోదీక్ష వహించిన స్థానం యిదా!

దివిజగంగాభవాని నేలకు దూకిన ప్రదేశమూ యిది. ఇక్కడేనా ఆ గంగమ్మ దూకుడుకి అదికూర్మం వెన్ను బయటపడింది.

అహో! గిరిరాజకన్య పరమశివునికోరి లజ్జపీడి ఆయనను సేవించుకున్న ప్రాంతమూ యిది!

ఇక్కడేనా! పంచబాణుడయిన మన్మథుడు ఫాలలోచనుని కంటివేడికి బూడిదగా మారినది. ఆ కథ ఫినిన వారి కిది ఎంత జాలి కలిగిస్తుంది!

ఈ పరిసరాలలోనే కాబోలు అగ్ని హోత్రుడు సప్తర్షులభార్యలపై మరులుగొన్నది. ఈ రెల్లుగడ్డి మొలిచిన చోటనే దేవసేనాని కుమారస్వామి ప్రభవించాడా!

ప్రళయవేళ భస్మమయిన భూమి ఈ హిమగిరి చల్లదనం వల్లనే మళ్ళీ యథాస్థితికి వచ్చి లతలకూ, వృక్షాలకూ, ఓషధులకూ ఆలవాలమవుతున్నది కాబోలు.

అ హో! ఈ హిమగిరింద్రుని చలవవల్లకదా ప్రమథ గణాధీశుడు పరమశివుడు గృహస్థధర్మం తెలుసుకున్నాడు.

ఈ అకాశగంగంలో శవీదేవికి ఈతనేర్చుతూ దేవేంద్రుడు జలక్రీడలు నేర్చుకున్నాడా!

ఈ హిమవంతుడే లేగదూడకాగా భూదేవి గోరూపధారిణియై తన పొదుగులోని పాలతో పర్వతాలన్నిటిమీదా ఓషధులను నింపిందా !

హిమవంతుడు రత్ననిలయుడు కనకనే ఆయన భార్యమేనా దేవి నవరత్న భూషణాలంకృతయై దేవతాస్త్రీలలో మేటిగా ప్రసిద్ధి పొందింది.

సర్వదేవతలూ ఈ గిరిమీద నిరంతరం లభించే యజ్ఞసామ గ్రితో విందులు పొంది నాలుక త్రుప్పుడుల్ల చేసుకుంటారు.

అలా ఊహలమీద ఊహలతో అనందిస్తూ ఆకాశంలోకి తలయెత్తాడు.

క్రిందికి చూశాడు.

సూర్యకిరణాలతో వేడెక్కిన సూర్యకాంతమణులమీదపడిన మంచుబిందువులు చుంయ్ చుంయ్ మంటున్నాయి.

ఓహో! మధ్యాహ్నం అయింది. ఈ హిమగిరి మహత్తును వర్ణించడం బ్రహ్మతరం కాదు. ఇక్కడి విశేషాలన్నీ రేపు వచ్చి చూడవచ్చు. ఈ పూట యింటికి వెళ్ళాలి అనుకున్నాడు.

కాని ఆ మంచులో తిరిగిన వేళ సిద్ధుడు రాసిన పాదలేపం కరిగిపోయినట్టు తెలియలేదా విప్రవరుడికి.

కాళ్ళు కదలలేదు. మనస్సు శోకమగ్నమయింది. అహో! దైవమా! సిద్ధుని నెపంతో నన్నీ భయంకరారణ్యంలో దింపావా!

ఎక్కడి యరుణాస్పదపుర!

మెక్కడి తుహినాద్రి! క్రొవ్వి యే రాదగునే?

యక్కట! మును సనుదెంచిన

ది క్షిదియని మెరుగే, వెడలు తెరు వెయ్యదియో!

శ్రోత్రియుడికి పుట్టే ఉన్మాదం కాకపోతే ప్రాణభయం కలి

గించే పులులు, అడవిదూన్నలు, ఏదుపందులు, ఏనుగులు, ఖడ్గ మృగాలూ తిరిగే యీ మంచుకొండకు రావాలనే ఆలోచనెందుకు పుట్టింది. పాదలేప శక్తి తెలియాలంటే పవిత్రమయిన ద్వారక, అవంతి, కాశీ, గయ, ప్రయాగ, కురుక్షేత్రం చూడవచ్చు కదా!

ఒక్కక్షణం నేను కనిపించకపోతే ఊరంతా తిరిగే మా తండ్రిగారు ఎంత బాధ పడుతుంటారో!

ఎప్పుడూ నన్ను గడపదాటనీయని మా జనని మరెంత విచారిస్తుందో!

నిరంతరం నా మనసులో ఉండే అనుకూలవతి అయిన ఇల్లాలెంతగా విలపిస్తూ ఉంటుందో!

తోడూనీడలా నన్ను వీడని శిష్యులెంత బాధపడుతున్నారో!

అన్నిటినీ మించి యింట్లో అతిథిసత్కారం సక్రమంగా సాగిందోలేదో! అగ్నిహోత్రుడికి తృప్తి కలిగిందో లేదో!

ఈ నిత్య కృత్యాలకు దూరంచేసి, ఓ దైవమా! ఆకాశం భూమి మీద పడ్డచోటికి నన్ను విసిరేశావా!

అలా విచారిస్తూ....

ఇక్కడ ఎవరయినా సాయపడి మా యింటికి పోయేదారి చెప్పేవారు దొరకరా? అని ఆశతో ముందుకు నడుస్తున్నాడు.

నడుస్తూ నడుస్తూ ఒక లోయదగ్గరకు చేరుకున్నాడు. అక్కడ రకరకాల లతలూ, తరువులూ, వాటిమీద చిలకలూ, గోరువంకలూ కోకిలలూ, నెమళ్ళూ కలస్వనాలు చేస్తూంటే గుహలు ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి. అక్కడే యక్ష గంధర్వుల సంగీతం విన్నాడు.

ఆ ప్రాంతంలో ఏ మహాముని ఆశ్రమమో ఉండి ఉంటుం

దనే అశపుట్టి, మనస్సు నిబ్బరంకానా, లోయలోపున్న మణిసోపా
నాల మీదుగా కోనలో ప్రవేశించాడు

అకోన అంతా సుగంధంతో మత్తెక్కిస్తున్నది. చంద్రకాంత
శిలా స్తంభాలతో నిర్మించిన పందిరి; దానిమీద గుత్తులు గుత్తులుగా
పండ్లతో ద్రాక్ష తీగెలు, గరుడపచ్చలు పొదిగి కట్టిన భవనం కంట
బడగా, రెప్పలార్చి, ఆశ్చర్యంతో మరికొంత ముందుకు నడిచాడు.
నడుస్తూంటే-

మృగమద సారభ విభవ

ద్విగుణిత ఘనసార సాంద్ర పీఠీగంధ

స్థగితేతర పరిమళమై

మగువ పాలుపుఁ దెలుపు నొక్క మారుత మొలసెన్.

(తాంబూలంలో ఒకపాలు కస్తూరి, రెండింతలు పచ్చకర్పూ
రం చేర్చి స్త్రీలు సేవించాలనీ, రెండుపాళ్ళు కస్తూరి, ఒక పాలు
పచ్చ కర్పూరం చేర్చి పురుషులకివ్వాలనీ శాస్త్రం)

అతఁడా వాత పరంపరా పరిమళ వ్యాపారలీలన్ జనా
న్విత మిచ్చోటనిచ్చేరఁబోయి, కనియెన్ విద్యుల్లతావిగ్రహన్,
శతపత్రక్షణఁ, జంచరీకచికురన్, జంద్రాస్యఁ జక్రస్తనిన్,
సతనాభిన్, నవలా నాకానాక మరున్నారీ శిరోరత్నమున్.

*

*

*

తత నితంబాభోగ ధవళాంశకములోని

యంగదట్టపుఁ గావిరంగు వలన,

శశికాంతమణి పీఠి జాజువాఱఁగఁ గాయ

లుత్తుంగకుచపాళి నత్తమిల్ల
తరుణాంగుళీ ధూతతంత్రీస్వనంబుతో
జిలిబిలిపాటముద్దులు నటింప,
అలావగతిఁ జొక్కి, యరమోడ్పుఁ గనుదోయి
రతిపారవశ్య విభ్రమము దెలుపఁ,
ప్రాధిఁపలికించు గీత ప్రబంధములకుఁ
కమ్రకరపంకరుహ రత్న కటక ఝణ ఝణ
ధ్వనిస్ఫూర్తి తాళమానములు గొలువ
ఇంపు దళకొత్త వీణ వాయింపుచుండి.

ప్రవరుని నాసికా రంధ్రాలలోకి ఒక గాలి పొర పోకింది.
కస్తూరి వాసనకు రెండింతలు పచ్చకర్పూరపు తావి కలిగిన తాం
బూలపు వాసనలా గ్రహించాడు.

ఓహో! యీ పరిసరాలలో ఎవరో జనులున్నారనుకుని ఆ
గాలి వచ్చిన దిక్కుగా నడిచాడు.

ఎదురుగా మెరుపుతీగె కాంతితో ఒక తరుణీమణి....

ఆమె శతపత్రేక్షణ! చంచరీకచికుర! చంద్రాస్య!

చక్రస్రని! నతనాభి! ఒక దేవకాంత!

మణిమందిరం ముంగిట గున్నమావి చెట్టుమొదట చల్లగాలి
సేవిస్తూ వేదికమీద కూర్చుని ఉన్నదామె.

ఆమె కూర్చున్న చంద్రకాంత మణిపీఠం అరుణారుణం
అవుతున్నది. కట్టింది తెల్లపీఠ అయినా లోపలి అంగదట్టపుఎరుపు
ఆ చీరలోంచి వేదికమీద ప్రతిఫలించడం వల్ల వచ్చినకాంతిఅది.

లేలేత వ్రేళ్ళతో వీణతీగ వూటుతూ గానం చేస్తున్నది. ఆ ఆలాపంలో కలిగే ఆనందంలో అరమోడ్చిన కనులు రతిపారవశ్య విలాసాన్ని స్ఫురింపజేస్తున్నాయి. వీణమీద పలికే గీతాలకు ఆమె చేతినున్న రత్నాల గాజులు ఝణఝణ ధ్వనితో లయవేస్తున్నాయి. చూస్తున్నాడు ప్రవరుడు.

చూచే ప్రవరునివైపు దృష్టి సాగిన క్షణంలో ఆ యువతీ మణి నేత్రపద్మాలు వికసించి, కనుపాపలు నల్లకలువలుకాగా, వక్షోజాలు పులకించగా, గుండెలో కోరికలు గుబులుకొనగా:

**చూచి, రుళంరుళ త్కటక సూచిత వేగ పదారవిందయై
లేచి, కుచంబులున్ దుఱుము లేనడు మల్లలనాడ, నయ్యెడన్
పూచిన యొక్క పోక నునుబోదయఁ జేరి విలోకనప్రభా
వీచికలన్. దదీయ పదవీకలశాంబుధి వెల్లిగొల్పుచున్.**

కాలి యందెలు ఘల ఘల లాడగా తటాలున లేచి అవేదిక దగ్గరే వున్న ఒక పోక చెట్టువెనుక నిలబడి కనుల కాంతులీనుతూ వానివైపే చూస్తున్నది. కన్నులు విప్పారి చలిస్తున్నాయి, మనసులో కోరికలతో అవి కదలుతున్నాయి, రెప్పలు అల్లాడుతున్నాయి. ప్రవరుడు సమీపానికి వస్తుంటే ఆ కనులు నిశ్చలంగా వున్నాయి. వెన్నెలలు ప్రసరిస్తున్నట్లున్నాయి. విరహాగ్నిని సూచించే పొగవలె శరీరమంతా పులకలు మొలకలెత్తాయి. నుదుట చిరుచెమట పుట్టి కస్తూరి కరిగి జారి చెక్కిళ్ళమీద పడుతున్నది.

మానవుని యందు తన భావనను కేంద్రీకరించడంతో భ్రమ రకీటన్యాయాన ఆమెకు అనిమేషత్వం పోయి రెప్పలు వ్రాలి లేస్తున్నాయి. స్వేదాంకురాలు పుడుతున్నాయి వివేకం జారి మోహం ఆవరించింది.

దేవలోకాలలోని జయంత, వసంత, మన్మథులు కూడా యింత చక్కనివారు కారు. మహిసురుడేవితీ! ఈ సౌందర్య వైభవం ఏవితీ! ఇంతటి సుందరాంగుని చేరిననాడు జీతభత్యాలు లేకుండా మన్మథుని మన సేవకునిగా నిలుపుకోవచ్చునే!

వద్దాలవంటి కన్నులు, చెవులను తాకే ఎత్తయిన భుజాలు, మన్మథుని కొలువుకూటంలోని పీఠంవలె విశాలమయిన రొమ్ము. ఎర్ర చివుళ్ళవంటి పాదాలు సూర్యుని సానబట్టగా రాలిన పొడిని అమృతంలో తడిపి యీ శరీరాన్ని తయారుచేసి ఉంటాడు ప్రజాపతి, కాకుంటే యింత కాంతి ఎలావస్తుంది. అంతేనా!

సుర గరు డోరగ నర భేచర

కిన్నర సిద్ధ సాధ్య చారణ విద్యాధర

గంధర్వ కుమారుల

విరతము కనుగొనమె! పోల నేర్తురె వీవిన?

అని అనుకుంటూ మన్మథ శరవర్షంతో మనసు వశంతప్పగా లజ్జపీడి, కాలి యందెలమ్రోతతో అడుగులువేసి ప్రవరుని కెదురుగా పోయి నిలవడంతో, ఆయన ఆశ్చర్యతో:

ఓ భీతహరిణేక్షణ! ఎవరునువ్వు? నిర్భయంగా యీ అడవిలో తిరుగుతున్నావు. నేనెవరి నంటావా! భూసురుణ్ణి. ప్రవరుడంటారు నన్ను. దారితప్పి వచ్చాను. మా పూరుపోయే దారి చెప్పు. నీకు మేలు కలుగుతుంది, అన్నాడు.

వరూధిని విని, సెలవివారనవ్వి:

ఇంతలు కన్ను లుండఁ దెరువెవ్వరి వేఁడెదు భూసురేంద్ర! యే కాంతమునందు నున్న జవరాండ్ర, నెపంబిడి పల్కరించు లా

గింతియ కాక, నీ వెలుగవే మును వచ్చిన త్రోవచెప్ప? నీ
కింత భయంబు లే కడుగ నెల్లద మైతిమి! మాట లేటికిన్?

చెంపకు చేరెడు కన్నులున్నాయ్, దారి తెలియదా! ఒంట
రిగా కనిపించిన అడవారిని పలకరించడాని కిదొక నెపం కాబోలు.
లేకుంటే నీకు కొంచెం చులకనగా కనిపించాం కాబోలు,

అని నర్మ గర్భంగా పలికి:

నేనెవర్నని అడిగావు, విను:

చిన్ని వెన్నెలకందు వెన్నుదన్ని సుధాభిఁ
బొడమిస చెలువ తోబుట్టు మాకు,
రహి పుట్ట జంత్రగాత్రముల తాల్ గరఁగించు
విమలగాంధర్వంబు విద్యమాకు,
ననవిల్లుశాస్త్రంపు మినుకు లావ ర్తించు
పని వెన్నతోడ బెట్టినది మాకు,
హయమేధ రాజసూయము లనఁ బేర్వడ్డ
సవనతంత్రంబు లుంకువలు మాకుఁ,

కనకనగసీమ కల్ప వృక్షముల నీడఁ,
వచ్చరాచట్టుగమి రచ్చవట్టు మాకుఁ,
పద్మనంభవ వైకుంఠ భర్గ సభలు
సాముగరిడిలు మాకు గోత్రామరేంద్ర!

*

*

*

పాలసముద్రంలో చంద్రునితో బుట్టిన లక్ష్మీదేవి మా తోబు
ట్టువు. వీణా వేణు నాదాలతో మేము కమ్మని సంగీతం పాడు

తూంటే రాళ్ళు కరుగుతాయి. అటువంటి గాంధర్వ విద్య మాది. మదనశాస్త్ర సాధన మాకు వెన్నతో పెట్టినది అశ్వమేధ, రాజసూయాది సర్వ క్రతువులూ మాకోసం కట్టే శుల్కాలు. మేరు పర్వతం మీద కల్పవృక్షాల నీడలో మరకతమణివేదికలు మా సభాంగణాలు. హరి, హర, బ్రహ్మ సభలన్నీ మా క్రిడా శిక్షణ శాలలు.

విప్రకుమారా! నాపేరు వరూధిని. ఘృతాచీ, తిలోత్తమ, హరిణి, హేమ, రంభ, శశిరేఖ- వీరంతా నా ప్రాణస్నేహితులు. రత్నకాంతులీనే గుహలతో నిండిన ఈ హిమాలయానికి విహారానికి వస్తాం. ఇక్కడ దివిజగంగా తరంగ శీకరాలతో సుగంధం జిమ్మేగాలికి మూగే తుమ్మెదల ఝంకారాలతో. అలరారే కల్పవృక్షాలు మా వనంలో ఉంటాయి.

భూసుర రూపంలో వున్న మన్మథమూర్తి!

నువ్వు మా యింటికి వచ్చిన అతిథివి. మా మణిభూషిత భవనంలో సుఖంగా విశ్రాంతి తీసుకుని మా అతిథ్యం స్వీకరించు. బంగారంవంటి నీశరీరం ఈ మధ్యాహ్నపు బెండలో ఎంత వాడిపోయిందో, నీవదనం ఎంత వడలిందో, శ్రమ తగ్గేవరకూ అగి మా గృహాన్ని పావనం చేయండి, అంది.

ప్రవరుడు: ఓ హంసయానా! మాటతోనే నీ పరిచర్యలు మాకు అందాయి. నేనింక అగడానికి వీలులేదు. మావూరు వెళ్ళాలి. వస్తే ఒకటి, రాకపోతే ఒకటి! నీ భక్తి చాలు.

నిత్యకర్మానుష్ఠానం నెరవేర్చడానికి త్వరగా వెళ్ళాలి, కరుణించి మా ఇల్లు చేరే దారి చెప్పు. మీరు దివ్యశక్తి సంపన్నులు. మీకు అసాధ్యమయినవి లేవు. అని ప్రార్థించగా, మందహాసం చేసి వరూధిని:

ఊరు ఊరంటావు. కాలునిలవదు. ఇంటికి పోతానంటావు. ఈ రత్నకాంతుల గుహలూ, ఈ వనంలోని మంచిగంధపు చెట్లూ, ఈ గంగానదీ సికతాతలాలూ, ఈ లవలీ నికుంజాలూ మీ పట కుటీరాలకు సాటిరావా!

ధరణీసురా! నిజం చెప్పనా.

నా మనస్సు సీయందే లగ్నమయింది. ఇప్పుడు నన్ను మన్మథ వ్యధకు వదిలి వెడతావో! ఇక్కడి మరంద మద్యాలు సేవిస్తూ పరవశించి ఝంఝం నాదాలతో పాటలు పాడే తుమ్మెదలతో నిండిన పూ పొదరిండ్లలో నన్ను కాగలించి ఆదరిస్తావో! అది నీ యిష్టం- అంది.

ప్రవరుడు: పద్మ నయనా! నియమనిష్ఠలతో కాలం గడిపే నా వంటి విప్రులను కామించడం ఉచితమా, అనుచితమా అనే యోచన చెయ్యవద్దా!

దేవతార్చన, అగ్నిపూజ, బ్రాహ్మణ పరిచర్య యింకా పూర్తి కాలేదు, భోజన కాలం దాటింది. ముసలి వారయిననా జననీ జనకులు ఆకలితో ఎదురుచూస్తూ ఉంటారు. నేను ఆహితాగ్నిని. ఈ నాడింటికి చేరకపోతే నా ధర్మం అంతా భ్రష్టమైపోతుంది.

వరూధిని: ఓ భావజరూపా! ఈ యౌవనం అంతా వైదిక కర్మలతో గడుపుతూపోతే భోగాలనుభవించేదెప్పుడు? ఇంతకూ మీరు యజ్ఞయాగాలతో పవిత్రులయ్యేది మా అప్పరఃకాంతల ఆలింగన భాగ్యానికేకదా!

ఇంకావిను. ఈ ప్రాంతం ఎటువంటిదనుకున్నావు!

అప్పటికప్పుడు పగిలిన కస్తూరి మృగపు బొడ్డునుండి పరిమళంతో వెలువడే కస్తూరి వాసనలతో -

ఎండవేడికి మాలిన్యం అంతా పోగా కరగి కరగి కర్రలనంటి గుమగుమలాడే జవ్వాజితో -

పచ్చకర్పూరపు అరటిచెట్ల పొరలు ఊడగా రాలుతున్న కర్పూరపు పొడితో, స్పటికపు రాతి నేలలమీద పూపొదలు కురిసిన పన్నీటితో రకరకాల పూలతో, కల్పవృక్షం అనుగ్రహించిన పస్త్రాలతో, ఫలాలతో, మద్యాలతో, రత్న భూషణాలతో అలరారే యిక్కడ యీ భోగాలన్నీ నాతో అనుభవించు, అనందించు.

మావంటి గంధర్వ కాంతలను కాదని సంసారకూపంలో పడే నిన్ను చూస్తూంటే వెలుతురు సహించలేక చీకటి మూలకు చేరే గుడ్లగూబ తీరుగా ఉంది. గుడ్డివాడికి వెన్నెల దేనికయ్యా!

వెన్నెలా కరిగిపోయే అలివేణుల అలింగన భాగ్యం ఎన్ని జన్మల తపఃఫలంవల్ల సిద్ధిస్తుందో తెలియదా!

ఉపవాసాలతో దేహాన్ని కృశింపజేసి, ఇంద్రియాలను నిగ్రహించి, ఆత్మను హింసిస్తున్నావు అధి వివేకమా. ఈ ఉపవాస ప్రతాన స్థానాలన్నీ స్వర్గభోగాలకోసమేకదా! అది యీ శరీరంతోనే ప్రాప్తిస్తున్నది కదా, ఇప్పుడే,

అని ఎదురుప్రశ్న వేసింది.

ప్రవరూడు: అమ్మయ్యా! కాముకుడయిన వాడి విషయంలో నువ్వు చెప్పేదంతా యథార్థం. కానీ మా వంటి విషయాలైన శూన్యలకు ఇవి ఎక్కవ. తెలిస్తే మా పూరికి దారిచెప్పి పుణ్యం కట్టుకో.

బ్రహ్మజ్ఞానియైనవాడు ఇంద్రియ సుఖాలకు లొంగితే బ్రహ్మ నందపదవీచ్యుతుడయిపోతాడు, అని నిశ్చలంగా నిలబడ్డాడు.

వరూధిని ఎన్నో చేష్టలతో, చూపులతో వానిమనసు చూర గొనాలని యత్నించి యత్నించి, అఖరి ప్రయత్నంగా:

ఏమయ్యా! వేదాలన్నీ చదివావు! వాటి సారాంశం-అనందో బ్రహ్మమని గదా! అంటే ఏవిటి? ఏ విషయంమీద ఇంద్రియాలూ మనస్సు, ఏకాగ్రమై వికాస విశ్రాంతులు పొందుతాయో అదేకదా బ్రహ్మనందం, శ్రుతివైనా బాగా యోజన చెయ్యి, అంటూంటే ఒక వంక సిగ్గు, మరొక ప్రక్క అసహ్యం పెరుగుతూండగా నిస్పృహతో నవ్వునవ్వి:

ఓ హే! కామశాస్త్రోపాధ్యాయినీ!

ఈ పాండిత్యం నీకు తప్ప మరెవరికి లభిస్తుంది? వేదధర్మా నుష్ఠానం అంతా పాపమనీ, భౌతిక సుఖానుభవమే పరమపుణ్యమనీ చెప్పగల శక్తి నీకే ఉంది. మోక్ష సామ్రాజ్యానికి మీ సూత్రాలివే కాబోలు. నీతో నాకు వాదం దేనికి!

ఉభయ సంద్యలలో మా సత్కృతువులతో తృప్తి పొందే అగ్నిహోత్రుడు కరుణతో అనుగ్రహించే సుఖశాంతులు నీ కర్థం కావు. దర్బలు, సమిధలు, అగ్నులు యివే నాకు ప్రీతికరమయినవి, మిగిలినవేవీ మాకర్హసరంలేదు. ఈ దేహం శాశ్వత మయినదనుకుని తుచ్చ సుఖాల ఆశలు కల్పించకు. అవన్నీ మీసాలపై తేనెబిందువులు, అని నిబ్బరంగా నిలబడ్డాడు ప్రవరుడు.

వరూధిని గుండె చలించింది. ముఖం వెలవెలబోయింది. కనులలో క్రమ్ముతున్న కన్నీటిని అపుకుంటూ గద్గద గళంతో:

అడది తనంత తానుకోరి వస్తే చులకనగానే చూస్తారు, అని వేడి నిట్టూర్పులు విడుస్తూ, జుట్టు ముడి చెదరి కొప్పులోని పువ్వులు చిందరవందరగా రాలుతూంటే దీనవదనంతో పరిపరి విధాల ప్రార్థిస్తూ మదనతాపం అపుకోలేక ప్రవరుని మీదపడి కౌగలించుకోబోయింది.

ప్రాంచద్యూషణ బాహుమూల రుచితో పాలిండ్లు పొంగారఁ బై
యంచుల్ మోవఁగఁ గొగిలించి యధరం బాసింప 'హా! శ్రీహరీ'
యంచున్ బ్రాహ్మణుఁడోరమో మిడి తదీయాంసద్వయం భంటి పా
మ్మంచున్ ద్రోచె; గలంచునే సతుల మాయల్ దీర చిత్తంబులన్?

స్థిర చిత్తుల సంకల్పాలను విచలితం చేయడం అసాధ్యం కదా! అమె అలా మీద పడగా ప్రవరుడు అమె రెండు భుజాలూ పట్టి 'ఛో' అంటూ త్రోసేస్తూ శ్రీహరీ అని భగవన్నామం జపించాడు.

అంతతో వరూధిని వెనుకకు తగ్గి నిలిచి, సిగ్గుతో కొప్పు ముడి సరిజేసుకుని, శరీరమంతా అతని కనులకు విందుగా ప్రదర్శించి, చుర చుర చూస్తూ, గొంతు సవరించి :

ఏమయ్యా! ఇటువంటి శిక్షను ఎవ్వరు భరించగలరా ! చూశావా! నీ గోరు గుచ్చుకున్న గుర్తు ఇదిగో, అంటూ కలస్వనంతో ఏడుస్తున్నట్టు అభినయించి, కొంతసేపు యేడ్చి:

స్వామీ! సత్రువులూ, జపాలూ చేశానన్నావే! కరుణ మాలిన గుండెతో చేసిన సత్కార్యాలకు ఫలం దొరుకుతుందా! భూతదయ ఒక్కటి చాలునే, అన్ని పుణ్యాలఫలం సాధించడానికి. ఈమాత్రం తెలుసుకోలేని నీ చదువంతా విందుకయ్యా! బూడిద పోసిన పన్నీరుకదా!

స్వచ్ఛమయిన వాయువే అహారంగా గ్రహిస్తూ కొందరు, పండుటాకులు తిని మరికొందరు, పవిత్ర జలపానంతో ఎందరో జీవిక సాగిస్తూ తపస్సుచేసి కృశీభూత దేహులయ్యారు. వారికంటే నువ్వు మహామహుడివా! ఇనపకచ్చడాల్ గట్టినవారే కదావారంతా, అటువంటి మహనీయులే పద్మాక్షుల పదసన్నిధానంలో బండిలయారే!

విపరంగా చెప్పనా!

దాశరాజుపుత్ర సత్యవతితో సరసం సాగించాడుకదా! పరాశర మహాముని. ఆయనను వెలివేశారా!

గాథిరాజనందనుడు విశ్వామిత్రుడు మా మేనకతో చుట్టరికం కలుపుకుంటే కులం తక్కువ పాడయాడా!

అంతదాకా ఎందుకు! అహల్యా జారుడయిన దేవేంద్రుని పదవికి భంగం వచ్చిందా! ఇలా ఎన్ని కథలు! ఇందరికంటే నీ గొప్పతనం ఏవిటో! అని వరూధిని చెపుతూంటే ప్రవరుడు ఏమీ మాట్లాడకుండా తన శరీరాన్ని అంటిన ఆమె జవ్వాది సారంఅంతా కడిగి, కనులుమూసి మనస్సులో గార్హపత్యవహ్నిని నిలిపి:

సర్వదేవతలకూ అహుతులందించే అగ్ని దేవా! వేదత్రయం నిన్నే పరమేశ్వరుడుగా కీర్తిస్తున్నది. సకలజగదంతర్యామీ! నన్ను రక్షించు.

పర ధనాన్నీ, పరశ్రీనీ వాంఛించకుండా దాన జపాగ్ని హోత్రములయందే మనసు లగ్నంచేసి నీ పాదపద్మాలే అశ్రయించే నన్ను ఈ సాయంకాలంలోగా మా యింటికి చేర్చు, అని ప్రార్థించాడు.

అగ్నిహోత్రుడు ప్రత్యక్షమై ప్రవరుని వానియింటచేర్చాడు.
స్వగృహం చేరి నిత్యకర్మానుష్ఠాన దీక్షితుడయాడు ప్రవరుడు.

దాన జ పాగ్నిహోత్ర పరతంత్రుడనేవి, భవత్పదాంబుజ
ధ్యాన రతుండనేవి, పరదార ధనాదులఁ గోరనేవి, స
న్మానముతోడ నన్ను నదనంబున నిల్పు మినుండు పశ్చిమాం
భేనిధిలోనఁ గ్రుంకకయమున్న రయంబున హవ్యవాహవా!

ఇది ద్వితీయాశ్వాసం

తృతీయాశ్వాసం

మాయా ప్రవరుడు

[ప్రవరుడు అదృశ్యమయ్యాడు.

వరూధిని మనస్సీమలో ఆ మోహనరూపం కదలి కలవర పరుస్తూనే ఉంది. గుండె దిటవు తగ్గింది. అక్కడ నిలబడలేక హిమగిరి నడుమ వనాలలో, భూసురవరుడు వెళ్ళిన జాడ తెలియక తిరిగి తిరిగి తన చెలికత్తెలతో ఇంటికి వచ్చింది.

ఆమె విరహవేదన క్షణక్షణం పెరుగుతున్నది. తన వలపును త్రోసిపుచ్చి దయావిహీనుడై వెళ్ళిపోయినందుకు చింతిస్తూ- నా నోము ఫలం యింతే! చానితో కలిసిఉండే యోగం నాకులేదు.

నవయావనం, దానికితోడు తగిన చక్కదనం ఉన్న ప్రాణేశ్వరునితో సుఖంగా సంసారంచేసుకోగల అడదాని బ్రతుకేబ్రతుకు. అది లేని యౌవనం దేనికి, అందం దేనికి, అసలు జీవితం దేనికి!

ఇంతకీ మనుష్యకాంతల జన్మమే చరితార్థం. వారెంతపస్సు చేసి పుట్టారో, ప్రియుడు అవమానిస్తే ప్రాణత్యాగం చెయ్యగలరు. ఈ అవమాన దుఃఖంతో పాడు కొంపలో దీపంలా బ్రతకాలి, అని

పరిపరి విధాల విరహాభేదనతో, మన్మథ వియోగిని రతీదేవి చంద్రుని ముంగిట విచారిస్తున్నట్టు, చంద్రకాంత వేదికపై శోకిస్తూ పరున్నది.

భూసురుడు కూరుడై ఈ తరుణీమణిని మన్మథ వ్యధలో ముంచిపోయాడే అనే రోషంతో సూర్యుడు కామాయకాంతులు జల్లుతూ అస్త్రాద్రిని చేరాడు.

ఉరుదరీకుహర సుప్తోత్థ శార్దూలముల్
 ఝరవారి శోణిత శంకఁ ద్రావ,
 వనకుంజమధ్య శాద్వలచరస్మృగపంక్తి
 దావపావక భీతి తల్లడిల్ల,
 ఆశమాంతర భూరుహగ్రముల్ మునికోటి
 బద్ధకాషాయ విభ్రాంతిఁ జూడ,
 ఘనసాను శృంగ శృంగాటకంబులఁ గాంచి
 అమరులు హేమాద్రి యనుచు వ్రాలఁ
 గాసెఁ బేశలరుచిఁ గింశుక ప్రవాళ
 ఘుస్పణ కిసలయ కంకేళి కుసుమగుచ్ఛ
 బంధుజీవ జపా రాగ బాంధవంబు
 లన్నగంబున జరతారుణాతపములు.

(ఈ సంద్యా సమయ వర్ణనలో పెద్దన్నగారి ప్రకృతి పరిశీలన అశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తుంది. సూర్యుడు అస్తమించినపుడు కిరణాలు

భూమిమీద నుండి ఏటవాలుగా ఆకాశంలోకి లేవడం యిక్కడ గోచరిస్తుంది. ముందు కొండలోయలోని సెలయేటి నీరు, అనంత రం పచ్చిక బయళ్ళు, తదుపరి చెట్ల చివరి కొమ్మలు, అప్పుడు కొండ చివరి శిఖరాలు ఇలా క్రమ పరిణామాన్ని అందించిన ప్రతిభ పెద్దనగారిదే)

కథమీద మాత్రమే మనసు గలవారు క్రింది పంక్తులువదిలి ముందుకు పోవచ్చు కాని ప్రకృతి వర్ణనకు పులకించగల గుండెల కిది విందు. కనక విడవనవసరం లేదు.

పగలంతా కొండగుహలో నిద్రపోయిన పెద్దపులులు ప్రొద్దు గుంకగానే కనులు తెరిచి లేచాయి. ఎదురుగా సెలయేటి తరగలలో సంధ్యారుణ కిరణాలు పడి ఆ నీరంతా రక్తపు మడుగనిపించి అవి ఆసక్తితో రక్తపానానికి వచ్చాయి.

అడవులలోని పొదరిళ్ళలో తిరిగే రేళ్ళు తమచుట్టూ వున్న పచ్చిక నేలలను దావాగ్నిగా భ్రమించి పరుగులు తీస్తున్నాయి.

ఆశ్రమాల మధ్య చెట్లకొమ్మల చివరల అరగట్టిన కాషాయ వల్కలాలవలె మునికోటికి భ్రమగొలుపుతున్నాయి. ఎత్తయిన శిఖరాల మధ్య చతుష్పదాలు మేరుగిరిగా కనిపించగా దేవతలందరూ అటు చేరుతున్నారు.

ఆ గిరిపై మోదుగుహలు, పగడాలు, కుంకుమపువ్వు, అశో కపు పూలగుత్తులు, మంకెనీలు, జపాకుసుమాలు, ఇన్నిటికీ బంధు వులా అన్నట్టు సాయం సంధ్యారుణ కిరణాలు వెలుగుతున్నాయి.

ఆకాశ విధిలో పక్షులు గుంపులుకట్టి వెడుతున్నాయి. సూర్య కాంత శిలల వేడి తగ్గింది. ఎండమావులు మాయమయ్యాయి. సూర్య

బింబం బాగా ఎర్రవారింది. దిశలు కాంతిహీనాలయాయి. తామర పూలు ముకుళించుకున్నాయి.

సూర్యుడు వెళ్ళాడు. తమరు దయచెయ్యవచ్చు అని చంద్రునికి స్వాగతంపలకడానికి రజనీకాంత దూతికలు వెడుతున్నారా అన్నట్లు నీడలు తూర్పు దిక్కుగా సాగుతున్నాయి.

పశ్చిమ సముద్రంలోని అడుగుద్రం బడబను చూచిన కుతుకంతో తన రథానికి పూన్చిన గుర్రాలు తీవ్రవేగంతో సాగగా సూర్యుడు పడమటి సముద్రంలో ప్రవేశించాడు.

ఆ సంధ్యా సమయాన-

ఒక చక్రవాకపక్షి తన భర్తకు దూరంగా వచ్చినట్టుంది.

ఏ విహంగము గన్న నెలుగిచ్చుచును

సారెకును పైకతంబుల గూడ దారు,

దారి కన్నని యది తనజోడు గాకున్న

మెడ యెత్తి కలయంగ మింట నరయు,

నరసి కన్నీటితో మరలి తామర యెక్కి

వదన మెండగ సరోవారి నద్దు,

అద్ది త్రావగ పైప కట్టిట్లు గన్నని

ప్రతిబింబ మీక్షించి బ్రమసి యుటుకు,

నుటికి యెఱకలు దడియ వేటొక్కతమ్మి

కరుగు, అరిగి రవంబుతో తిరుగుతేంట్ల

బొడుచు ముక్కున, మఱియును బోవు వెదుక

సంజ ప్రియు బాసి వగ నొక్క చక్రవాకి.

(ఈ వర్ణనలో ఆడు చక్రవాక పక్షి విరహాన్ని స్వభావోక్తిలో చూపిన తీరు వరూధినీ విరహాన్ని సూచించి రస హృదయాలను ఆకట్టుకుంటుంది. ఇలానే సూర్యోదయవేళ ఈ చక్రవాకాల సంయోగాన్ని కూడా చూపి మరింత రసమహితం చేశాడు.)

కలకల కూస్తాయి. మెడతో మెడకలిపి పొములవలె మెలిదిరుగుతూ, మెడతో ఒకదాని కన్నీరొకటి తుడుచుకుంటూ, సోలిపోతూ, అక్కడక్కడ నిలుస్తూ పోతున్నాయేకాని సంయోగం మీదికి మనసుపోవటంలేదు. రాత్రి విరహానంతరం కలుసుకున్న సంతోషంలో ఆ విషయసుఖం విస్మరించాయి.

తన జత పట్టును వీడిన చక్రవాకం ఆ దుఃఖంతో ఇసుక తిన్నెల మీద ఏ పక్షి కనిపించినా గొంతెత్తి తనస్వరం తెలుపుతూ దగ్గరగా వెడుతుంది.

వెళ్ళిచూసి అది తనజంటకాదని మళ్ళీ అకాశంలోకి తలఎత్తుతుంది. ఎత్తి అంతాచూసి కన్నీరువిడుస్తుంది. అంతలో నోరెండగా తామరపువ్వు మీద వ్రాలి కొలనులో ముక్కు ముంచుతుంది. ఒంటరిగా త్రాగడానికి రుచించక అటూ యిటూ చూస్తుంది. చూస్తుండగా ఆ నీటిలో తన ప్రతిబింబం కనిపించగా అదే తనతోడు అని దూకుతుంది.

నీటిలో రెక్కలు తడుస్తాయి. మరో తామరపువ్వు మీద వ్రాలి ఆ పువ్వులో సుఖంగా రొదచేసే తుమ్మెదల జంటను చూసి తన ముక్కుతో వాటిని పొడిచి, మళ్ళీ తన ప్రియుని అన్వేషిస్తూ ఎగురుతుంది. అలా విరహవేదన పడుతున్నది.

ఉదయ దిక్కంత తన నిశాపతి చంద్రుడు వస్తున్నాడని

తన ముఖం మీదికి జారిన కేశపాశాన్ని సరిగ్గా దువ్వుకుందామని ఎత్తిన దంతపు దువ్వెనవూ తెలుపు కాంతులు ప్రసరించాయి తూర్పు దిక్కులో.

చంద్రోదయవేళ వెన్నెలల వేడిసోకి తామర పూరేకుల పైభాగపు పచ్చదనం కమలినదా అన్నట్లు ముడుచుకొంటూంటే అందులో చిక్కువడకుండా తుమ్మెదలు రుమ్మంటూ పైకెగురుతున్నాయి.

పండు వెన్నెలలు కాస్తున్నాయి. వెన్నెల ముదురుతున్నకొద్దీ వరూధిని హృదయతాపం పెరుగుతున్నది చివురాకు పానుపు మీద సుఖంలేక, లేచి కూర్చుని, కొనగోట కన్నీరు తుడుచుకుంటూ చెలికత్తెతో :

చెలీ! ఏ జన్మలోనో మంచి నోములు నోచిన స్త్రీలు తమ ప్రేయ్యులతో హాయిగా కాలక్షేపం చేసుకుంటూంటే వారిమధ్య విచారంతో నేనుండడం తగదు. పూలతోటకు పోదానడు అక్కడ అంతా సిద్ధించవచ్చు అని పానుపు దిగింది.

వెన్నెల వేడిని భరించలేక పైటచెంగు ముసుగుగా వేసుకుని కేశీవనంలో ప్రవేశించి అక్కడ ప్రాణత్యాగం చేసుకుందామని సుగంధ వాయుతరంగాలకు ఎదురుగా పరుగులు పెడుతుంది. అవే బాణాలయి ప్రాణం తీస్తాయని.

కొప్పముడి జారుతూండగా చిగురుటాకుల పొదలో దూరుతుంది. అదే దోవాగ్నిలా దహిస్తుందని.

చేతిగాజులు వెనుకకు త్రోసి పూలత్తిగ లాగుతుంది. అదే ఉరితాడుగా బిగించుకోవడానికి.

ఏటిలో ఉరుకుతున్నట్లు వెన్నెల బయలులో ఉరుకుతుంది. పుష్పపరాగంలో ములుగుతుంది. తుమ్మెడ బారుకి ఎదురుగా నిలుస్తుంది విరగబూసిన మామిడి నీడలో నిలబడుతుంది. పుష్ప పరిమళమే విషమని త్రాగుతుంది.

ఇదంతా చూస్తున్న చెలికత్తెలు ఆమెను గట్టిగా పట్టుకుని ఏవిటే! ఈ పనులు, అని ఆమె కన్నీరు తుడిచి:

మన కులం ఎటువంటిదే! బంగారు పూత పూసిన నగలా, వలపు నటించాలే కాని నిజంగా వ్యామోహంలో పడడం మనకు నీతికాదే! నీ సంగతి తెలిస్తే దేవకాంతలందరూ ముక్కున వేలేసుకుంటారే. సుందరాంగీ! ఈ శరీరాన్ని వెన్నెలలో వేగించకు. కంట బడిన వానిని కామించడం అడదానికి తగదే! చంద్రుడి చల్లదనానికి జంకి వసంత వనంలో మన్మథుని సైన్యానికి అటపట్టయిన చోటికి రావడంతో తాపం తగ్గుతుందా!

ముల్లు తీసి ఇనపమేకు దిగవేసుకున్నట్టుందిది, అని నెమ్మదిగా ఆమెను ఇంటికి చేర్చి పాన్పుమీద పరుండబెట్టారు. చంద్రకాంతి పడుతున్నది. దానితో కోపం వచ్చి:

ఓ చంద్రా! బృహస్పతి సేవలోకూడా నీకు వివేకంరాలేదా! విరహ వ్యధలో పున్నవారిని వేధించడమే నీ రాచరికానికి గుర్తు. ఇటువంటి పాపాలు చెయ్యడానికే నీకు రాజత్వం సిద్ధించింది. యమధర్మరాజు నయం నీకంటే, ఆయన ధర్మపదం వీడడు కనక.

అని అనేక విధాల చంద్రునీ, మన్మథునీ, మలయానిలాన్నీ దూషించి, దూషించి మూర్ఛపోగా చెలికత్తెలు, ఎర్రకలువలూ, పన్నీరూ, పచ్చ కర్పూరం కలిపిన మంచిగంధం, తామరుతూడులూ

తెచ్చి శైత్యోపచారాలు చెయ్యగా ఆమె మూర్ఛతేరింది.

అంతలో తెల్లవారింది. కొండమీది పల్లెలలో ఇంటి కప్పు లెక్కి కోళ్ళు కూశాయి. దీపాలు వెలవెలబోతున్నాయి. అప్పుడొక చెలికత్తె:

వాలారం గొనగోళ్ళ నీ వలసతన్ వాయంచుచో, నాటకు
స్మేళంబైన విపంచి, నిన్న మొదలున్ నీ వంటమింజేసి యా
యాలావంబె యవేళ బల్కెడు, ప్రభా తాయాత వాతాహ తా
లోలత్తంతుల మేళవింపగదవే లోలాక్షి! దేశాక్షికిన్.

(సంగీత శాస్త్ర సంప్రదాయానుసారం ఒక్కో రాగం ఒక్కో సమయంలోనే పాడాలి. అందులో నాటరాగం మధ్యాహ్నంమూడు గంటల తరువాయి పాడాలని దేశాక్షిరాగం ప్రభాతకాలంలో పాడాలని అంటారు. దానినే పెద్దనగారు యిక్కడ నిక్షేపించారు)

చెలీ! వరూధినీ! నిన్న సాయంకాలం నీ కొనగోటి మీటుతో నాటరాగాన్ని వీణమీద పలికిస్తూ అలానే వదిలేశావు. అదిప్పుడు ఉదయవేళ వీచే గాలికి కదలి నాటలాగాన్నే పలుకుతున్నది. ఇప్పుడు దాన్ని దేశాక్షికి మేళవించమూ!

ఆ పంజరాలలో చిలుకలు చూశావా!

నువ్వు పలుకులు నేర్చకపోవడంవల్ల అలసత్వంతో మాగ న్నుగా అడవి వక్షుల కూతలే నేర్చుకుంటున్నాయి.

ఆ చక్రవాకాలు చూశావా! రాత్రంతా విడిపోయిన బాధతో ఒకదానినొకటి పెనవేసుకుని మెడలతో కన్నీరు తుడుచుకుంటూ

పరవశిస్తున్నాయి. వాటి అనందంలో అవి సంయోగ విషయం మరిచిపోయాయి.

ఇంతకీ వాడు ఇంద్రుడా! చంద్రుడా! ఉపేంద్రుడా! అయినా ఎందుకింత వ్యధ. లే, నడు. ఎక్కడికెడతాడాయన! నీ అంద చందాలు చూసినవాడు తిరిగిపోగలడా. వెర్రెత్తి వనాలలో తిరుగు తూంటాడు.

పైగా ఆయన అవివేకి, పసివాడు, కనక అప్పడు నువ్వు మీదపడితే జంకిపోయాడు కాని, నిన్ను చూడకుండా వుండగలడా;

అని ధైర్యం చెప్పగా వరూధిని ముఖం వికసించింది.

చెలికత్తెలు తెచ్చి. అందిస్తూంటే కస్తూరీ తిలకం దిద్దుకుని, పూలు ముడిచి, పాదుకలు సరిగ్గా తొడగక, తమలపాకు సగం కొరికి, వక్కలు కొన్ని విసిరి, చెలుల పలకరింపులకు సగం సగం సమాధానాలిస్తూ తోటలో అడుగు పెట్టింది.

*

*

*

ఇంతకుముందే వరూధినిని చూచి అనురాగంతో ఆమెనే అర్థించి తిరస్కారం పొందిన గంధర్వ యువకుడొకడు ఈ సమాచారం గ్రహించాడు వాడు కామశాస్త్ర నిష్ణాతుడు కనక స్త్రీల చిత్తవృత్తులెరిగినవాడు.

ఒకానొకప్పుడు తిరస్కరించడం, మరొకప్పుడు వలపు ఒలక బోయడం వారి లక్షణం. క్షణ క్షణానికి వారి మనస్సు మారుతూ వుంటుంది. అందుచేత ఒకమారు తిరస్కరించారుకదా అని విసుగుతో వదలకూడదు. తగిన ఉపాయంతో, మనసు మెచ్చే మాటలతో వశపరచుకుని సుఖానుభూతి పొందాలి, అని యోచించి

అమె రాకుండానే పూలతోటలో మంచిగంధపుచెట్టునీడన ప్రవరుని రూపంతో నిలబడ్డాడు.

ఉద్యానవనం చేరిన వరూధిని చెలికత్తెలతో అక్కడి చంద్రకాంత వేదికమీద కూర్చున్నది. అమెకు వినోదం కలిగించడానికి చెలికత్తెలేమేమో చెపుతున్నారు.

అపరిమితానురాగసుమనోలస యై చిగురాకుఁ జేతులం
దపసిని గొఁగిలించె వనితా? యిదె రంభ; తలంప రంభ దా
నపరిమితానురాగసుమనోలస యై చిగురాకుఁ జేతులం
దపసిని గొఁగిలించు టుచితంబె కదా! యన నవ్వె రంభయున్.

చూశావా! ఈ రంభ (అరటి) అపరిమితానురాగ సుమనోలసయై ఈ తపసి (గారచెట్టు)ని ఎలా కౌగలించుకొన్నదో! అని ఒక సఖి అనగా మరొకతె:

ఔనే! అపరిమితానురాగసుమనోలసయై చిగురాకు చేతుల విశ్వామిత్ర తపసిని కౌగలించడం రంభకు ఉచితమే- అనగా అక్కడే ఉన్న రంభకూడా ఫకాలున నవ్వింది

అలా వితర్కించుకుంటూ వారందరూ పువ్వులు కోసుకోవడానికి బయలుదేరారు. చలోక్తులతో పూలుకోసి, నెమ్మదిగా కొలనులో దిగి జలక్రిడలు సాగించి గట్టెక్కేసరికి కొంచెం దూరంలో ప్రవర రూపంలో ఉన్న గంధర్వుడు వరూధిని కంటబడ్డాడు.

అంతే! చెలికత్తెలను వదలి, బంగారు మువ్వల వడ్డాణం కలస్వనం చేస్తుండగా, పసుపు పచ్చని మొగలిరేకు కాంతితో అలరారే వరూధిని మేఘాలలో మెరిసే మెరుపు తీగలా, కలలోచూసిన

వస్తువు మెలకువ వచ్చాక కంటబడినపుడు కలిగే అనురాగంతో, అనంద బాష్పాలు నిండిన కనులతో చకచక ఆ గంధర్వుని చేరి నిలిచి కొంతసేపు మాటరాక, కొంత సేపటికి ధైర్యం తెచ్చుకుని:

ఏమయ్యా! ఇంకా ఎంతసేపు పట్టుదల. ఈ బాలరసాలాన్ని అల్లుకొన్న మాలతీ లతానికుంజంలో నన్నేలుకో. గడచిన రాత్రి నాలుగురూములూ వెన్నెలలో మన్మథ వ్యధతో యీ బ్రతుకింక ఎందుకు. అని నేను పడిన బాధ చాలు. ఇంక నన్నేలుకో. నా మాట విని మా మందిరానికి రా. గుండె రాయి చేసుకుని నీ వ్రత నిష్ఠతో ఏకపత్ని వ్రతపాలనకై వెడతానంటావా, వెళ్ళు. ఈ వలపు బాధతో నేను ప్రాణాలు వదులుతాను. నీ పట్టు విడవకపోతే నా దురదృష్టాన్ని నిందించుకొంటాను, అంది.

అప్పుడా మాయా ప్రవరుడు తన కుతుకాన్ని తనలోనే అణచుకొని, తలవంచి, ఉస్సురని నిట్టూర్చి, కొంతసేపు మౌనం వహించి, మరి కొంతసేపు ఆలోచించి, నెమ్మదిగా తలయెత్తి:

వరూధిని! అక్కడ మా అమ్మ, నాన్న నాకోసం మనస్తాపం చెందుతూ ఉంటే, ధర్మపత్ని నామీది ప్రేమతో కృపించగా, అగ్ని హోత్రాలు చల్లారగా, యిల్లు శూన్యంకాగా యిక్కడ నేను ఏం సుఖపడగలను.

నీకు నువ్వై ఆలింగన భాగ్యం అనుగ్రహించడం అమరేంద్రునికి కూడా కలగదు. అది తెలిసీ ఆ సుఖం వదులుకోవడానికి నేను సన్యాసిని.

కాని- అశ్వాసనజేని మనోవ్యధలో ఉన్నవాడికి దేనిమీదా కాంక్ష కలగదు. అయినా నిన్ను చూస్తూంటే నాకు జాలి కలుగు

తున్నది. ఎదుటివారి మేలుకోసం ప్రాణత్యాగానికయినా సిద్ధ పడాలని శాస్త్రం చెపుతున్నది. కనక నా నియమాలన్నీ వదలి నీతో ఉంటాను.

అయితే ఒక్కమాట.

మా దేశాచారం ప్రకారం మనం పానుపుచేరినప్పుడు నువ్వు కళ్ళు మూసుకునే పడుకోవాలి. ఆ సంప్రదాయాన్ని అతిక్రమిస్తే మహాపాపం. అది నీకు అభ్యంతరం కాకపోతే సంతోషం; నీతోనే ఉంటాను

కుదరదంటావా! ఊరువేరే దారిలేదు, నాకీ జన్మకు అందు చేత ఈ మందాకిని ఒడ్డున మునులతో చెట్టునీడన తపస్సు చేసుకుంటూ కాలం గడుపుతాను.

మరిచాను, మరోమాట నీకోరిక తీరగానే నన్ను పొమ్మంటే కుదరదు. నిన్ను ఒప్పించి నేను వెడతాననేవరకూ మనం కలిసే ఉండాలి. వ్రతం చెడ్డా ఫలం దక్కాలి కదా.

ఇంత ఎందుకు చెపుతున్నానంటే నాది ఈ దేశంకాదు. బంధుమిత్రులకూ, కళత్రానికి దూరమయి యిక్కడ పడ్డాను. నీకోసం నా నియమ వ్రతాలన్నీ వదులుకుంటున్నాను. కనక విశదంగా చెప్పక తప్పలేదు.

ఇక్కడ నీ బాహు బంధంలో హాయిగా కస్తూరి వాసనలతో సుఖపడడమో లేదా తపోదీక్షతో పరలోకాన్ని కాంక్షించడమో తప్ప రెంటికిం చెడిన రేపడిగా పోలేను, అన్నాడు.

వరూధిని వదనకమలం రేకులు విప్పింది.

తన చేతిలో ఉన్న ఆ మాయా ప్రవరుని ఉత్తరీయపు చెంగు గట్టిగా పట్టుకుని చిరునవ్వుతో తలవాల్చి:

మీ మాటతో నేను సంతోష సాగరంలో యీదులాడు తున్నాను. నా నోము పండి, నా యౌవనం ధన్యమయింది. జీత భత్యాలు లేకుండా మన్నధుడు నా వాకిట దాసుడుగా ఉంటాడు.

మీరేవేవో నియమాలు చెప్పారు. అన్నిటికీ ఒప్పుకుంటున్నాను, అని ఆమె అంటూండగా చెలికత్తెలందరూ చేరి, నర్మగర్భ ప్రసంగాలతో ఆ మాయావిని అటపట్టించారు.

వాడు కూడా వారి సరసాలకు సంతోషించి, ముందుకు నడిచాడు చెలికత్తెలందరూ పరిహాస ప్రసంగాలతో వరూధినినీ, మాయా ప్రవరునీ మణిమందిరంలోకి పంపారు.

అందరూ తమతమ మందిరాలకు వెళ్ళిన అనంతరం, లతా గృహంలో ఎర్రకలువల పానుపుచేరి అలింగన సుఖసీమలలో అనందిస్తున్నారు, వరూధిని మాయా ప్రవరులు.

అంకురం

కాల చక్రం తిరుగుతున్నది.

బహుకాలం వారిరువురూ సుఖించారు.

వరూధిని గర్భవతి అయింది.

ఆటలూ పాటలూ తగ్గి అలసట పెరిగింది.

మాటలతోనే ప్రియుని అనందింప జేస్తున్నది.

విషయం గ్రహించాడు గంధర్వ కుమారుడు.

తన వాంఛ పూర్తిగా నెరవేరింది.

ఇదే అదను చూసుకుని గుట్టు బయట పడకుండా వెళ్ళడం మంచిది. కాకపోతే మోసం గ్రహించి శపించవచ్చు, చెప్పకుండా వెళ్ళిపోతే ప్రేమతో ప్రాణాలు విడిస్తే ఆ పాపం నాకు చుట్టుకుంటుంది అని బాగా ఆలోచించి ఒకనాడు ఆమెతో ఏమేమో ముచ్చటలాడుతూ:

ప్రియా! అప్పుడు మాయంటికివచ్చి నాకు పాదలేపంఇచ్చిన సిద్ధుడు ఈరోజు నాకి కొండమీద కనిపించాడు.

ఆయన తీర్థయాత్రలు చేస్తూ మామూలు వెళ్ళాడట. మాయంటి విషయాలన్నీ వివరించాడు.

పెత్తనం చేసేవారు లేక మాపొలాలు ఎండిపోతున్నాయనీ, పశువులన్నీ బండెలదొడ్డిలో పడ్డాయనీ, శిష్యులందరూ తమ చదువులకు స్వస్తి చెప్పారనీ, ఇచ్చిపుచ్చుకునే వారందరూ మోసంచేస్తున్నారనీ, పర్వదినాలలో రాజమందిరంనుండి ఏమీ రాకపోవడంతో భూములు తాకట్టు పాలయ్యాయనీ....యిలా ఎన్నెన్నో చెప్పి యజమానిలేని కొంప ఎలా ఉంటుందనుకున్నావ్, అని మందలించి;

ముసలివారయిన నీ తలిదండ్రులు నీ రాకకోసం ఎదురుచూస్తూ చిక్కి శల్యమయి మంచాన్ని అంటిపెట్టుకున్నారు- అంటూంటే నా మనసంతా వికలమయింది.

కొలిమిలో కాలిన ఇనుముమీద ఎన్ని కడవల నీరయినా యింకిపోయేటట్లు ఈ కోరికలతో ఉడిక్కి మనస్సు భోగాల నుంచి విముక్తంకాదు. అయినా నీ వలపును వదులుకుందామంటే మనస్సంగీకరించడంలేదు. కాని యిక్కడే ఉంటే సంపంగి పూవులోని తేనెకోసం వెళ్ళిన తుమ్మెద అక్కడే మూర్ఛపోయినట్లు నేనూ అంతే అవుతాను.

ఈ లోకంలో కాంతాసుఖమే పరమార్థం అనుకునే వాడికి సర్వనాశనమే, ఆ మూర్ఖుడు నరపశువుగా బ్రతికి, రౌరవంలో పడతాడు.

అని చెపుతూంటే వరూధినికి కన్నీరు మున్నీరయింది.

అమెను దగ్గరగా తీసుకుని కన్నీరొత్తుతూ:

సంయోగ వియోగాలు శాశ్వతాలు కాదని తెలియని అవివేకివా! అనురాగం కల ప్రియులు వెడుతూ, వస్తూండరా! వెళ్ళినంతలో ప్రేమ లేదనుకుంటారా! ఒకవేళ వెళ్ళినా తిరిగి రాకపోవడానికి కాళ్ళులేని వాడినా!

మరో రహస్యం, పాదలేపవిద్య అంతా ఆయన నాకు బోధించాడు. కనుక యింక నేను చెడుతూ, వస్తూ వుంటాను. నన్ను నమ్ము. అని పరి పరి విధాల అమె నోదార్చి తన దారిని తాను వెళ్ళాడు.

(ఈ అశ్వాసంలో పెద్దనగారి వర్ణన ప్రతిభ, సుకుమార శృంగార రసప్రస్తారం మూల గ్రంథంలో చదివి అనందించాలి రసికులు.

దాన్ని వ్యావహారిక చచనంలో పెడితే మరగకాచి వడపోసిన నీరులా ఉంటుంది)

ఇది తృతీయాశ్వాసం

చతుర్థాశ్వాసం

స్వరోచి

నెలలు నిండాయి వరూధినికి.

గురు, చంద్ర, కుజ, శుక్ర, శనిలు రవికి దూరంగా వున్న
(సూర్యుడి దగ్గరగా వేరితే వాటి శక్తి వుండదు) సుముహూర్తంలో
వరూధిని సుఖంగా ప్రసవించింది.

ప్రవర రూపంలో వచ్చిన గంధర్వుని కామరూపం సంయోగ
వేళ పోతుంది కనక ఆ సమయంలో కన్నులు మూసుకోవాలనే
నియమం ఉంచినందున, అమె మనసులో వున్న ప్రవరుని తేజో
రూపమే ఆ గర్భంలో పెరిగి అత్యంత ప్రకాశవంతమయిన శరీర
కాంతితో బాలుడు ప్రభవించాడు. ఆ కాంతిని చూసి అతనికి
స్వరోచి అని నామకరణంచేసి అక్కడి ముసులు జాతకర్మ జరిపి
వయసు రాగానే ఉపనయనం చేశారు. వేదవేదాంగాలతో అస్త్ర,
శస్త్ర విద్యలుకూడా నేర్చి విరాజిల్లుతున్నాడు స్వరోచి.

నవ యౌవనంతో పరాక్రమ సాహసాలు అతనిని వరిం
చాయి. ఏనుగు తొండంతో సమానమయిన కోదండం ధరించి వాడి

బాణాలతో గండ శిలలు ఛేదిస్తూంటే ఆ వింటినారి మ్రోత ఆకాశ మంతా నిండేది.

మందరగిరి సానువులలో విశ్వకర్మ నిర్మించిన నగరంలో కిరాత సేనా సేవితుడై సామ్రాజ్య భోగాలనుభవిస్తున్నాడు.

ఆ రోజులలో ఒకనాడు రాత్రి-

ఆ కొండమీద ఝంఝూ మారుతం వీచి, ఘెళా ఘెళార్పటు లతో వాన కురిసింది. తెల తెలవారుతూండగా జలజల ధ్వనులతో సెలయేళ్ళు, కలకల స్వనాలతో నాట్యంచేసే నెమళ్ళు స్వరోచిని ఆకర్షించాయి.

వాటిని చూడడానికి కొండశిఖరం ఎక్కి అక్కడ చంద్ర కాంత వేదికమీద కూర్చుని, తన అస్తులతో ఇష్టాగోష్ఠి జరుపు తూండగా, ఒక ఎరుక నాయకుడు ఆ వనాలలో దొరికే అమూల్య మయిన కానుకలు తెచ్చి, సమర్పించి, చేతులు జోడించి నిలిచి, ఒక అడవివైపు వేలెత్తి చూపాడు.

అది ప్రళయకాల మేఘపంక్తిలా కారుచీకటితో నిండి కైలాస పర్వతం వరకూ వ్యాపించి ఉంది.

అదిగో చూశావా రాజా! ఆ వెండి కొండదాకా సాగిన చీకటి అడవి. దానిలో అడవిపందులెన్నున్నాయో తెలుసా! రాములవారి వెంటపోయిన కపిసేనకూడా అంత ఉండదేమో!

ఆ పందిగున్నలకు తోండాలు తక్కువకాని పనుగంత బల ముంది. ముదిరిన వెదురు వీడును చొప్పకర్రలా విరిచి, వాటి చివరపుట్టే ధాన్యంతోపాటు వెన్నుకూడా చప్పరించేస్తున్నాయి. వాటిని పొడిచిన ఆయుధానికి మళ్ళీమనం చమురు పెట్టనవసరం

లేదు. వాటి క్రొవ్వే చమురు. ఇంక వాటి మాంసానికి నిప్పుసెగ తగిలితే ఆ కొవ్వంతా నెయ్యిలా కరిగి బొటబొట జారుతుంది.

ఇంతా ఎందుకు చెపుతున్నానంటే, రాత్రి వాన కురిసింది. కనక తెగబలిసిన పండులు బురదలో కదలలేకుండా పడివున్నాయి. వేట కుక్కలూ, బాణాలూ అవసరంలేదు. మనమే దగ్గరగాపోయి పిడికత్తితో పొడిచిపారెయ్యవచ్చు. అక్కడి దుప్పలుకూడా అలానే ఉన్నాయి వలలు పన్నితే అవి మరేదో మృగం పోట్లాటకు వచ్చిందని కుమ్మబోయి, కొమ్ములు వలలో చిక్కుకుంటే, తమ బలంతో ఆ వలలను లాగి అడవిలోకి పారిపోతాయి. పిట్టల విషయం చెప్పనవసరంలేదు కట్టెపుచ్చుకుని చెట్టుమీద కొడితే చేటలనిండా పడతాయవి.

ఇంక ఉడుములు, పందికొక్కులు, రాతి ఎలకలు, తెల్ల ఎలుకలు అడవినిండా కన్నులుతవ్వి, ఇది అడివా!జల్లెడా అన్నట్లు చేశాయి, అని చెబుతుంటే. స్వరోచి వేటకు సన్నద్ధుడై కొండ శిఖరందిగి వేటకు సన్నాహాలు సాగింపించాడు. వేట సాగుతోంది.

సాగిసాగి వారు బహుదూరపు వనాలకు వెళ్ళారు. అక్కడ కొన్ని అపశకునాలూ, వెన్వెంటనే శుభసూచనలూ గోచరించాయి. స్వరోచి తన ధనస్సు సందించి నారిసారిచి, అటూయిటూ చూస్తున్నాడు.

‘అడుదాన్ని అబలను, అపదలో వున్నాను. రక్షించండి. రక్షించండి అబలను’ అనే విచారస్వరం చెవినిబడింది. అటూయిటూ నిశితంగా చూశాడు

అంతలోనే కాలిమట్టెల మ్రోతతో, విడిపోయిన జడ చెదిరి

వెన్నునిండా అడుతూండగా కన్నీరువిడుస్తూ భయంతో ఆ రాజు ఎదుట నిలిచి చేతులు జోడించి:

‘మహారాజా! నన్ను రక్షించు’

అని పలకడంతో, ఆ వరూధిని తనయుడు:

నీకే భయమూ లేదు. ఏమిటి విషయం అని ప్రశ్నించాడు.

మహారాజా ! ఏంచెప్పను. ఇప్పటికి మూడురోజులనుండి తరుముతున్నాడువాడు. తాడిచెట్టంత ఎత్తు, పొడుగాటి కోరపళ్ళు, మిడిగుడ్డు. ఆ రాక్షసుడు మమ్ము తరుముతూ వస్తున్నాడు. దుర్బలులకు రాజే సహాయంకదా.

నేను ఇందీవరాక్షుడనే గంధర్వుని పుత్రుకను. మా అమ్మ మరుదశ్వుని బిడ్డ. నాకు కళలీంటే అసక్తి. నన్ను మనోరమ అని పిలుస్తారు. మా నాన్నగారి కొలువుకు వచ్చే విద్యాధరులందరూ పోటీలుపడి నన్ను ఎత్తుకుంటారు. నాకాలియందెనవ్వడి వినబడితే చాలు మా పితృపాదులు కొలువు చాలించి నన్ను లాలించడానికి వస్తారు.

నాకు కళావతి, విభావరి అని యిద్దరు చెలికత్తెలు. మేం ముగ్గురం అటలాడుకుంటూ ఒకనాడు కైలాసగిరిమీద పువ్వులు కోసుకుంటూ, దట్టంగా గడ్డిపెరిగిన ఒక కొండ గుహదగ్గరకుచేరాం.

ఆ గుహలో దూదిపింజలావున్న ఒక మహర్షిని చూశాం. ఆయన శరీరంలో రక్తమాంసాలు లేవు. పేగులూ, నరాలూ కనిపిస్తూంటే, ఈ ప్రాణి ముక్కు, చెవులు, నోరు, కళ్ళూ ఎక్కడున్నాయో అని నవ్వుతూ ముఖంపట్టుకోగా, ఆయన ధ్యానంచెడి, కళ్ళు తెరిచి చూసి:

ఓసి పాపిష్టిదానా! ఇట్లువదిలి, ఏ కోరికా లేకుండా ఇక్కడ గాలి, నీరు, సూర్యరశ్మి అహరంగా తపస్సు చేసుకున్నేనన్న బాధించి నవ్వుతున్నావా! కన్నుగానని వయసులో ఉన్నదానివి నీకు తగిన వరుని చూసుకోక మావంటి వృద్ధులనుచేరి పొగరుగా ప్రవర్తించడం దేనికి? మమ్మల్ని బాధించినదానికి ఫలంగా నువ్వు ఓ రాక్షసుడిచేతిలో ఇలాంటి బాధలే పడు.

అని తన చేతనున్న బెత్తంతో పశువును కొట్టినట్టు కొట్టాడు. అది చూసి నా సఖులు-

ఓ దయావిహీనుడా! ఈపిల్ల నిన్ను ఏంచేసిందని శపించి, కొట్టావు కిరాతుడవా! నీకు తోబుట్టువులులేరా! నీ తపస్సంతా శాపాలివ్వడానికేనా! ఈసంగతి తెలిస్తే మునీశ్వరులంతా నిన్నేమంటారు! నాగుబాము ముదిరి మిడినాగు అయినట్లుంది నీ వ్యవహారం. ముసలివాడవయినా కోపం వదలని నువ్వు మునివేనా!

దూషణ భూషణలను లెక్కచేయని వారుగదా తపస్సులు. బ్రాహ్మణుడవు కనక విడిచిపెడుతున్నాం కాని, కాకుంటే పిండి పిండి చేసి వదిలేవాళ్ళం.

అని వారంటూంటే ఆయన మర్రిత కోపంతో 'మీరు క్షయ వ్యాధితో కృశిస్తారు పొండి' అన్నాడు.

అంతే! ఆ క్షణంలోనే వారు వ్యాధిబాధకు గురయ్యారు. ఇప్పుడు నన్ను రాక్షసుడు తరుముతున్నాడు.

ఒక్కమాట! నాదగ్గర అస్త్రహృదయ విద్య ఉంది. దీనిని పినాకపాణి స్వాయంభువమనువుకి అనుగ్రహించాడు. ఆయన వశిష్ఠులవారి కివ్వగా, ఆ మహర్షి దయతో మా మోతామహుడయిన

చిత్రరథులవారి కిచ్చారు. అయిన మూ అమ్మ పెండ్లివేళ కానుకగా మా జనకుల కిచ్చారు. నామిది మమకారంతో మాతండ్రి ఈవిద్య నాకు అనుగ్రహించారు. విద్య ఎవరిదగ్గరున్నా స్వీకరించవచ్చు కనక సందేహించక ఈ విద్య గ్రహించి శత్రునాశనం చేసి కీర్తి పొందండి, అంది. స్వరోచి శుచియై ఆమె ఎదుటనిలిచి ప్రయోగో పసంహారక్రమంతో గ్రహించాడు.

ఆ సమయానికి నల్లని మబ్బులాంటి దేహంతో, కహ కహ నవ్వుతూ, దంతపుకోరలతో పెదవులు కొరుకుతూ, రక్తం నాలుకతో చప్పరిస్తూ, చేతిలోని గదాదండం గిరగిర తిప్పుతూ, తన పాద ఘాతంతో భూమిని దద్దరిల్లజేస్తూ, కాలకూటవిషంలా, నల్లగా ఉన్న శూలం పైకెత్తి స్వరోచి మీదికి వచ్చాడు, రాక్షసుడు. ఆ రాక్షసుని నీడపడిన ప్రాంతమంతా చీకటి క్రమ్మగా వాని అట్టహాసంతో బైట పడ్డ దంతకాంతి సోకిన ప్రదేశమంతా వెన్నెలలు నిండాయి. వాడు గర్జించి:

ఓరీ! ఈ ప్రాంతంలో మాంసం దొరకని బాధ తీర్చావు. నిన్నూ, నీ సేననూ, ఈ బాలనూ ఆరగించి నా ఆకలి తీర్చు కుంటాను.

అంటూ జెబ్బు చరిచాడు. అధ్వనికి చుట్టుప్రక్కల చెట్లమీద పిట్టలు నేలరాలాయి, గద గిరగిర త్రిప్పి వదిలాడు, స్వరోచి తన గుర్రాన్ని ప్రక్కకు తప్పించాడు, గద పడిన ప్రాంతంలోని చెట్లన్నీ నాశనమయాయి.

అంతలో వాడు శూలం విసిరాడు.

వజ్రాయుధాన్ని మీంచిన వాడిబాణాలతో శూలాన్ని ముక్కలు ముక్కలు చేశాడు స్వరోచి.

స్వరోచి విడిచిన బాణం ఒక్కటికూడా ఆ రాక్షసుని చర్మాన్ని చీల్చలేక ప్రక్కకు పడగా కిరాతులందరూ వీడు దయ్యం కాబోలు అని భయంతో డేగలనూ, వేటకుక్కలనూ, వలలనూ, వేటాడిన జంతువులనూ వదిలి పారిపోయారు.

అంతలో ఆ రాజు మనోరమను తన గుర్రంమీది కెక్కించుకుని:

ఓ సైనికులారా! ఎందుకు భయపడతారు. వీడిదగ్గర కత్తి లేదు, కవచంలేదు, అయుధాలు లేవు, రథంలేదు, గుర్రాలు లేవు. చావుకి భయపడి అపకీర్తి కొనితెచ్చుకుంటారా అని మందలించగా వారందరూ చీమలబారులా ఆ రాక్షసుని చుట్టుముట్టి, బాణవర్షం కురిపిస్తున్నారు. దోమల గుంపును కుక్క చప్పరించినట్లు తన వాడికోరలతో ఆ బాణాలను చప్పరించి వాడు సేనాసమూహాలను ఒక్క గడియ వ్యవధిలో మింగేశాడు

ఆ సమయంలో స్వరోచి దగ్గరలోవున్న పూపొదరింట మనోరమను దింపి, తీవ్రవేగంతో తన గుర్రాన్ని రాక్షసునిమీదికి నడిపించాడు.

కొంతసేపు యుద్ధం సాగించి, ఈ రాక్షసుడు యిలా చావడని గ్రహించి, వజ్రాయుధ సదృశమయిన వజ్రభేది అనే బాణం సంధించి విడిచి, పావకాస్త్రంతో వేధించగా వాని శరీరమంతా అగ్నిరేగినా, వాడు చావక ఆ రూపంవిడిచి ధగ ధగ కాంతులీనే గంధర్వరూపంతో, రత్న కిరీటధారియై ఏమానారూఢుడై, మేఘమండలంలో కనిపించాడు. పూలవాన కురిసింది. అప్పరోభామలు నాట్యం చేశారు.

ఇది చతుర్థాశ్వాసం

పంచమాశ్వాసము

ఇందీవరాక్షుడు

గంధర్వరూపంతో అకాశాని కెగిరినవాడు తిరిగి భూమికిదిగి
స్వరోచిని కౌగలించుకుని,

వరూధినీ నందనా! నీకూ నీరాజ్యంలోని ప్రజలకూ సామం
తులకూ కుశలమేకదా. నీ దర్శనంతో నా సర్వపాపాలూ నశిం
చాయి. ఇంతకూ నేనెవరినో చెప్పలేదుగా. పరాయివాణ్ణి కాదు.
మీ అమ్మ వరూధినికి తోడ బుట్టినవాడను. నన్ను ఇందీవరాక్షు
డని పిలుస్తారు, అని ప్రక్కగా నిలబడిన మనోరమను చూపుతూ:

నువ్వు మా అల్లుడవు యిది నా బిడ్డ, అంటూ తలవంచి:

ఒక మహాముని శాపంవల్ల నా బిడ్డను నేను తినవలసిన
రాక్షసజన్మ వచ్చింది, అన్నాడు.

ఆ మాట వింటూనే మనోరమ కనుల నీరునిండగా తలద్రే
పాదాలవ్రాలింది. ఇందీవరాక్షుడామెను లేవనెత్తి దగ్గరగా తీసుకుని
శిరస్సు ముద్దుగొన్నాడు.

అశ్చర్యంతో అంతావిని చూసిన స్వరోచి:

చిత్రంగా ఉందిది. తమవృత్తాంతం వినిపించండి, అనగా ఆయన కథ అందుకున్నాడు.

ఎరుగుదువుకదా గంధర్వవంశం.

ఆ వంశంలో నలనాభుడు. ఆయన చతుర్దశ భువన విఖ్యాతుడు. ఆయనే మా జనకులు.

చిన్ననాటినుంచీ నాకు ఆయుర్వేదం చదవాలని ఆసక్తి.

బ్రహ్మమిత్రుడనేమహాముని కంట వత్తిపెట్టుకొని అహోరాత్ర దీక్షగా శిష్యులకు యీవిద్య నేర్పుతున్నాడని విన్నాను.

ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళి వినయంగా చేతులుజోడించి శిష్యవాత్సల్యంతో విద్య అనుగ్రహించమని వేడుకున్నాను.

ఆయన అపహాసం చేసి: నాయనా!

నట విట గాయకా గణికా

కుటిలవచ శ్శీఘ్రసము గ్రోలెడు చెవికిం

కటు వీశాస్త్రము వల దిచ్చట

వినుఁ జదివింపకున్నజరుగదె మాకున్?

మీవంటి నటులకూ, విటులకూ, గాయకులకు, వేశ్యాస్త్రీల వచోమధువుపానం చేసేవారికీ యిది రుచిగా వుండదు. పయిగా నీకు చదువుచెప్పకపోతే మాకు రోజు గడవదనే బాధలేదు, అన్నారు.

స్వామీ! నే నటువంటి మత్తుడినిగాను, తమబోటి పెద్దల శిక్షణలో పెరిగిన వాడిని. అనుగ్రహించి వన్ను శిష్యుడిగా గ్రహించండి అని ప్రార్థించాను.

ధనమదం, రాజ్యరమా సాభాగ్యమదం తలకెక్కి కన్నుగా
నని నిన్ను నా శిష్యునిగా స్వీకరించను. ఇంక అధిక ప్రసంగం
చెయ్యక వచ్చినదారిని పో, అని భీతార్కరం చేశారు.

అయినా నాకు కోపంరాలేదు. ఆయువు చెల్లిన వాడికికాని
వైద్యుని మీద ద్వేషం కలగదని నీతిశాస్త్రం ఘోషిస్తున్నది కదా!
అందుచేత ఆయన ఎన్నిమాటలాడినా నేను సహించి వినయంగానే:

స్వామీ! మీరు చదువు చెపుతారుగదా అని నా సర్వస్వం
వదులుకుని ముష్టి ఎత్తుకోలేను గదా. ఇంక మీరేమీ అనకండి.
నాకు వైద్యమూవద్దు, మీ దుర్భాషలూవద్దు, అన్నాను.

అన్నానే కాని నాకు విద్యమీద మక్కువ తగ్గలేదు.

తగ్గకపోగా పట్టుదల పెరిగింది.

పెరిగిన పట్టుదలతో - శాంబరీ విద్యతోమాయారూపం ధరించి
ఆయన దగ్గరే అంతేవాసినై మిగిలినవారితో అభ్యాసంసాగించాను.

కాయ చికిత్సా, శాలాక్యం, శల్యాపహర్త్యకం

విషగర వైరోధిక ప్రశమనం భూతవిద్యా

కౌమార భృత్యకం రసాయనాని వాఙీకరణం

(చరకుడు)

కాయ బాలగ్రహా ర్ధ్వాంగ శల్య దంష్ట్రా జరా వృషాన్

అష్టావంగాని తస్యాహుః చికిత్సా యేషునాశితాః॥

(వాగ్భటుడు)

కాయచికిత్స, బాలచికిత్స, భూతచికిత్స, కన్ను ముక్కు,
చెవి, నోరు, అడిదాగల ఊర్ధ్వాంగాల చికిత్స, శల్య, దంష్ట్రా, జరా,

వృష చికిత్సలనే అష్టాంగయ్యతమయిన విద్యను ఎనిమిది మాసాలలో గ్రహించాను.

సావధానంగా విను-

రుచులు ఆరు-ఉప్పు, పులుపు, కారం, చేదు, వగరు, తీపి, మన ఆహారంలో వీటి హెచ్చు తగ్గులవల్ల వాత పితృశ్లేష్మాలలో విషమత్వం ఏర్పడి వ్యాధులు వస్తాయి. దానికి రోగనిదానం తెలియాలి. అదికూడా నేర్చుకున్నాను. విద్య అంతా వచ్చిందికదా అనే గర్వంతో నేను నా వేషం వదిలి గంధర్వదేహంతో ఆయన ఎదుటకు పోయి:

అయ్యా! నాకు విద్యనేర్పండి, అని ప్రార్థిస్తే ఫోఫో అని పరుషవాక్యాలు పలికారు. కాని పట్టుదలకలవాడికి విద్య రాకుండా ఉంటుందా! నన్నెకల్లు దాచినంతలో పెళ్ళి అగుతుందా! అనినేను అపహసించాను.

ఆయన కళ్ళల్లో చింతనిప్పులు కురిశాయి.

పెదవులు అదిరాయి. కనుబొమలనే త్రాచుపాములు బుస కొడుతున్నాయా అన్నట్లు ముక్కుపుటామనుండి ిట్టూర్పులు వదులుతూ, నుదుట చెమట జారుతూండగా, క్రోధోద్రిక్తుడై మన్మథుని చూచే ఫాలనేత్రునివలె, సింహగర్జాసదృశధ్వనితో, పెటపెటపండ్లు కొరికి, హంకరించి, ముక్కుపుటాలు చలిస్తుండగా:

ఓరి కుటిలుడా! మోసగించి విద్యగ్రహించి, గురువుముందే అహంకారంతో నలబడి, ప్రేలుతున్నావా, అని మరింత కోపంతో చంకలోని సంచిలో బూడిద తీసి:

ఓరీ! రాక్షసమాయతో మమ్ము నంచించావు, అపహాస్యం

చేశావు. కనక నువ్వు రాక్షసుడవై రక్తమాంసాహారంతో జీవించు.

అని ఆ విభూది నా మీద చల్లగా, నా గుండె రుల్లుమంది క్షణంసేపు రాయిలా నిలబడి, ఆ మరుక్షణం ఆయన పాదాల మీద పడి:

నా అవివేకాన్ని మన్నించండి మహామునీ! రాక్షసుడవై నర మాంసభక్షణతో జీవితం గడపలేను. దయవుంచి ఈ శాపానికి అవసానం అనుగ్రహించండి, అని ప్రార్థించగా ఆయనకనికరించి,

నాయనా! నా శాపశూలబాధతో నువ్వు కొద్దికాలం రాక్షసు డవై ప్రాణహింస చేస్తూ, ఒకనాడు నీ కుమార్తెనే కబళించబోతావు. ఆ సమయంలో ఒక పుణ్యపురుషుని దివ్యశరాగ్నిసోకి శాపవిము క్తుడివవుతావు అని సెలవిచ్చాడు.

నేను నా గుర్రంమీద బయలుదేరాను.

ప్రాద్దు గ్రుంకుతున్నది. కొద్దిగా తలనొప్పి ప్రారంభమయింది. విషం మ్రింగినట్లు మత్తుగా వుంది. బాధతో మా నగరం చేరాను. వెంట వచ్చేవారందరినీ కసిరి పంపేశాను. మంగళహారతు లీయవచ్చిన తరుణీమణులను కొరడాలతో కొట్టి చంపించాను. నాలో రాక్షసత్వం ప్రవేశించింది. మేఘమండలం యెత్తున, పర్వతం వెడల్పున దేహం పెరిగినట్లనిపించింది. బ్రహ్మలోకానికి ఎగిరి నట్లు, పాతాళంలోకి జారిపోయినట్లు అనిపిస్తూండేది. లోకాలన్నీ మింగే అకలి. సప్తసముద్రాలూ చాలవన్నంత దాహం. కొండలను అవలీలగా ఎత్తి విసిరేసే బలం నన్నావహించాయి.

ఈ రాక్షసత్వం రాగానే రాజ్యంలోని ప్రజలలో ఒక్కొక్కడి మీద ఒక్కోనేరంమోపి వాణ్ణి తినటం మొదలుపెట్టాను. ఊరంతా

ఖాళీ అయింది. ఇరుగుపొరుగు పల్లెలమీద పడి తినడం మొదలు పెట్టాను.

మల్లె తెగులు సోకిన పంటచేను సర్వనాశనం అయినట్టు దేశం అంతా నాశనం అయింది నా తిండితో.

నాదుష్టత్వం తెలిసి ఆలుబిడ్డలను వారి పుట్టింటివారు ఏదో ఉత్సవనెపంమీద తీసుకుపోయారు, ముందుగానే.

ఆకలి దహించుకుపోతూ నేను కైలాసవనంలో తిరుగుతూం డగా అక్కడ పువ్వులు కోసుకుంటూ ఈబిడ్డ కనిపించింది. నిర్దయతో దీన్ని తిందామని తరుముకొస్తూంటే నీ దర్శనం అయింది. నా పాపం పోయి శాపం తీరింది.

సువ్వు చేసిన ఉపకారానికి స్రుత్యుపకారం చెయ్యగలనా! అయినా నా కుమార్తె మనోరమను నీకిచ్చి వివాహంచేసి కొంత సంతోషిస్తాను.

నేను నేర్చిన ఆయుర్వేద విద్య వరదక్షిణగా యిస్తాను. మా గంధర్వులందరూ లక్ష్మీనారాయణ పరిణయ కథాగానంతో విహరించే ఈ మందరగిరిమీద కళ్యాణం జరిపించుకో.

ఎత్తయిన శిఖరాలతో, అదిశేషుని పడగలా అన్నట్టు పైకి లేచిన కోటగోడలతో, మండపాలతో, మహోన్నత భవనాలు, ఉత్తమజాతి అశ్వాలూ, మత్తేభాలూ నడయాడే రాజవీధులతో, రత్నాలు రాసులుగా పోసి విక్రయించే అరగళ్ళతో సర్వవస్తుసమృద్ధితో యిద్దో అమరావతిలా ఉంటుంది, అని చెబుతూంటే ఆశ్చర్యంతో వింటున్నాడు స్వరోచి.

అంతలో సూర్యుడు అస్తగిరికి చేరాడు.

అంతటా క్రమ్ముకున్న చీకటి అనే పాముపెట్టిన గ్రుడ్లవలె ఆకాశం నిండా నక్షత్రాలు అవరించాయి.

పాలగచ్చు పనిచేసే చంద్రుడనే తాపీపనివాడు చంద్రకిరణ స్పర్శతో చంద్రకాంత శిలలను ద్రవింపజేయగా స్రవించే నీటితో మలయమారుతానికి రేగిన ఎర్ర కలువపూల పుప్పొడి దుమ్మును, బొండుమల్లె పూలలోని తేనెనే బెల్లపు పాకంగా అందుకుని, పోటు మీదవున్న పాల సముద్రపు కెరటాలమీది తెట్టునే మీగడగాపట్టి వెన్నెల అనే సున్నంలోకలిపి బ్రహ్మాండ మండపం అంతా పాల గచ్చువేశాడు.

(ఈ వర్ణనలో పెద్దనామాత్యులు తాపీపనిలో సాగసులు చూపించారు. పాలగచ్చు చెయ్యటానికి నీరు, గండ్రయిసుక, బెల్లపుపాకం, మీగడ తగుపాళ్ళలో కలిపి, సున్నంతో మేళవించి గట్టిపడేవరకూ తాపీతో గోడలమీద రాయాలి. ఈ విషయాన్ని ఆయన ఎంత పరిశీలించారో నిశితంగా చూస్తే కనిపిస్తుంది.)

ఆ సమీపంలోని చంద్రకాంత శిలామండపంమీది చిగురు పానుపుపై గంధర్వపతితో యిష్టాగోష్ఠి సాగిస్తూ రాత్రి గడిపాడు, స్వరోచి.

తూరుపు దిక్కులో వెలుగురేఖలు వచ్చాయి.

సూర్యుడు ఉదయించాడు.

తమ ప్రభువు శాపవిముక్తుడైనాడని గ్రహించిన సేవక, పరి జనులందరూ సంతోషంతో వాని దర్శనం కోసం వచ్చారు.

వారు తెచ్చిన కానుకలు స్వీకరించి, స్వరోచిని తీసుకుని రథంమీద నగరానికి చేరుకున్నాడు. ఆయన వెనువెంట మరొక

మణిమయ రథం మీద బయల్పడేరింది మనోరమ.

నెమ్మదిగా మందరగిరి చేరారు. సూర్యమండలం ఆ మందరగిరి మధ్యభాగంలో వెలుగుతున్నది, అది చూపి ఇందీవరాక్షుడు:

వరూధినీ నందనా!

ఈ మందరగిరి కథ ఎరుగుదువా!

అదికూర్మం వెన్నుమీద కాపురంచేసిన గృహస్థీయన

(క్షీరసాగర మధన సమయకథ)

అప్పడీయన చుట్టూ వాసుకిచుట్టుకోవడంవల్ల పడిననొక్కులు ఎలా ప్రకాశిస్తున్నాయో చూశావా. మైనాకునితో పోటీపడి నిలిచిన వాడు-దేవాసురులచేత సేవలు చేయించుకొన్నవాడు.

(మధన కార్యం)

దేవతా ప్రభువుకి ఐరావతం యిచ్చినవాడు. కల్పవృక్షాన్ని పుట్టించినవాడు. సముద్ర మధనవేళ పుట్టిన అమృతంతో తడిసిన ఈ కొండ నడిమిభాగంలో పెరిగిన సంపంగుల సౌరభాన్ని భరించ లేక జుం జుమ్మని రొదచేస్తూ ఎగిరే తుమ్మెదలతో నిండిన ఆ శిఖరాలు చూశావా! ఎంత ఆనందం కలిగిస్తున్నాయో!

వేదాలలో ఉపనిషత్తులలో బ్రహ్మకు కూడా గోచరించని విష్ణుదేవుని పాద చిహ్నాలయిన పద్మశంఖాది రేఖలతో గిరిమధ్య భాగం ఎలా ప్రకాశిస్తున్నదో చూశావా!

అలనాడు పాలసముద్రంలో గిరజిర తిరుగుతూ, అమృతం పుట్టినప్పుడు తన గుహలతో ఆ అమృతాన్ని త్రాగడంవల్లకాబోలు, వీని కేశపాశంలా వున్నతమాలవృక్షాలనల్లదను తగ్గడంలేదు, నేటికీ.

అని చెప్పతూ గంధర్వుడు సాగుతున్నాడు.

ఆ నగర పీఠులన్నీ మంచి గ్రంథపునీరు జల్లి, ఎండ పడకుండా పతాకాలతో అలంకరించారు. ఉన్నత ప్రదేశాలలోని కుటీరాలలో యువతీరత్నాలు నాట్యమాడుతూ తోరణాలవలె గోచరిస్తున్నారు.

మందిరం మొగసాల చేరగానే మంత్రి, సామంత, బంధుజన పరివారానికి సెలవిచ్చి, సమీపంలోని చంద్రకాంత శిలామందిరం స్వరోచికి విడిదిగా ఏర్పాటు చేయించాడు.

అంతఃపురంవైపు వచ్చే ఇందీవరాక్షునికి అక్కడి యువతీజనం మంగళహారతులతో స్వాగతం పలికారు.

అనంతరం తన భార్యలందరినీ చిరునవ్వుతో పలకరించి, సభామండపానికి విజయంచేసి మతంగ, మందపాల, మరీచి, మాండవ్య, మార్కండేయాది మునీశ్వరులను ఆహ్వానింపజేసి, తన కుమార్తె వివాహ విషయం ప్రస్తావించి, ముహూర్త నిశ్చయంచేసి, శుభలేఖలు వ్రాయించి, చిత్రరథ, చిత్రాయుధ, చిత్రసేనాది గంధర్వులకు, వరాహకర్ణ, గజకర్ణ, సుకేతు, మాణిభద్రాది యక్షులకు, గుహ్యక, విద్యాధరులకు ఆహ్వానాలు పంపాడు. అందరికంటె ముందుగా యక్షేశుడయిన కుబేరుని దగ్గరకు ప్రధాన మంత్రిలనే పంపగా, ఆయన తనపక్షాన కుమారుడయిన నలకూబరునిపంపాడు.

పెళ్ళి ప్రయత్నాలు చురుకుగా సాగుతున్నాయి. ముహూర్తం సమీపించబోతున్నది.

కళ్యాణవేదిక

పెద్దల అజ్ఞానుసారం వధూవరులుభయులకూ పసుపుతో

నలుగు పెట్టి, పన్నీట జలకమాడ్తించారు. అదిశేషుని కుబుసమంత పలచని తెల్లని వస్త్రంతో తలతుడిచి శరీరాలు ఒత్తినారు.

బంగారు ఝరీపోగులతో చంద్రకావిరంగుతో ఉన్న తలపాగాచుట్టి, మణి, రత్నభూషణాలతో, కస్తూరీ ద్రవలేపం పూసుకున్నాడు, వరుడు.

సుముహూర్తం సమీపిస్తున్నదనగా, ఇందీవరాక్షుని మంత్రి, సామంత, పరిజనులు, చతురంగబలాలతో, మంగళ వాద్యాలతో ఆరోహింపచేసి, కళ్యాణ మండపానికి తీసుకువస్తున్నారు.

వచ్చే దారిలోని భవనాలలోంచి జలరుహాక్షులందరూ పెండ్లి కొడుకుని చూడడానికి త్వరత్వరగా వీధి గడపల దగ్గరకు చేరుతున్నారు.

అలావచ్చే ఒక లతాంగి కాలియందెల ధ్వని విని ఆమె పెంచే హంసలు ఆ ధ్వని తమ జంటపక్షి కంఠస్వరంగా భ్రమించి కాళ్ళకు అడ్డుపడుతూంటే ఆమె అందెలు తీసి చక చక వీధివైపుకి వచ్చింది.

మరొక కామిని తన ప్రియుని పరేపరి విధాల బ్రతిమాలి వాని అలకతీర్చి గుమ్మంలోకిరాగా ప్రియుడు వెనుకనేవచ్చి, ముఖం వాలుకున్నాడు. ఆమె ముఖంకూడా చెమటతో వెలవెలపోయింది, తన గుట్టు బయటపడిందని.

మరొక నాట్యకత్తె మేడమీద అభినయంచేస్తూ హడావుడిగా పిట్టగోడ దగ్గరకు రావడంతో, కంచుకం జారిపోయింది. ఆ మేడమీద ఎగిరే జండాతోనే వక్షస్థలం కప్పకుడి, ఎవరికంటా పడకుండా.

వీణ వాయించుకుంటూన్న కిన్నరకాంత యొకతె చకచక గడపదాకా వెళ్ళి, జారిన పయిట సరిజేసుకుంటూంటే, వీణవాయించే టప్పుడు తగిలించిన బంగారపు గోళ్ళు గుచ్చుకున్నాయి. అవి మన్నుధుని చేతిలోని సంపెంగ బాణాలవలె ఉన్నాయి.

మరొక అలివేణి అంతవరకూ శయ్యాసుఖం అనుభవించింది. ఆ శ్రమవల్ల కలిగిన పొరవశ్యం, సేద్యం, పులకలు, అలా ఉండగానే వెళ్ళి స్వరోచిని చూసింది. ఆ చూపుతోనే సంగమ సుఖం కలిగినట్లు ఆ పులకాంకురాదులు అలానే ఉండిపోయాయి.

మరొక తరుణి స్నానం చేస్తున్నది. చేస్తున్నట్టే తడిగాగరాతో బయలుదేరి శరీరం ఒత్తుకొనే పలచని బట్టలే కప్పకుని వచ్చేసింది.

ఒకనేత్రాంబుజ మొక్కగల్గ మొకచన్నయ్యారపునీలీలపీ
ధికిఁ దోపన్ దలుపోరఁగా నొక పురంధీరత్న మీక్షించె రా
జకిశోరంబుఁ దదీయలై వెలయుభాషాలక్ష్మలం జూచి త్ర్యం
బకభాగంబు మొఱంగి మైత్రికి శివాభాగంబ యేతెంచెనాన్.

మరొక యిల్లాలు తలుపు ఓరగా తెరచి సగం శరీరం పైకి పెట్టి చూస్తూంటే ఈశ్వరరూపందాచి, పార్వతీదేవి అర్ధాంగంతో నిలిచినట్లుంది.

తామరపువ్వు లద్దిన పట్టుచీరతో గడపచేరిన తన్వీమణి శరీర మంతా కనులు చేసుకుని చూస్తున్నట్టుంది.

అలా అందరూ అనందాశ్చర్యాలతో చూస్తున్నారు.

స్వరోచి అధివసించిన ఐరావతం ఇందీవరాక్షుని మందిర ద్వారం సమీపించింది.

కళ్యాణం

మనోరమను అలంకరించి వివాహవేదిక దగ్గరకు తీసుకు వచ్చారు. స్వరోచి ఏనుగుదిగి తన ఎదుట నిలిచిన ఇందీవరాక్షునికి వందనంచేసి, బ్రాహ్మణాశీర్వాదాలతో, పుణ్యస్థీల మంగళ హారతు లందుకుంటూ వివాహవేదిక సమీపించాడు.

పగడాల కోళ్ళు వేయించి మణులు తాపిన బంగారు పీట మీద ఆసీనుడయ్యాడు. బంగారు పళ్ళెంలో తెచ్చిన మధుపర్కం వరునికి అందిచ్చాడు, ఇందీవరాక్షుడు.

(పెరుగు, పంచదార, నెయ్యి, తేనె, నీరు కలిపిన పదార్థం మధుపర్కం)

సాక్షాత్కరించిన లక్ష్మీదేవిలా ఉన్న మనోరమను ఉదక ధారతో సమర్పించాడు.

కన్యాం కనక సంపన్నాం

కన కా భరణై ర్యుతాం

దాస్యామి విష్ణవే తుభ్యం

బ్రహ్మలోక జిగీషయా

కన్యాదానం కాగానే తలంబ్రాల గరిపలదగ్గర వధూవరులను కూర్చోబెట్టారు. మంగళవాద్యాలు మిన్నుముట్టుతున్నాయి. అంత వరకూ వధూవరుల మధ్య అడ్డుగావున్న తెర నెమ్మదిగా తొలగించారు.

తెర దిగుతుంటే ముందుగా కొప్పు, తరువాయి వదనం, క్రమంగా మెడ, వక్షజాలు ఒక్కొక్కటే చూస్తూంటే పాల సముద్రం నుంచి లక్ష్మీదేవి పైకి వస్తున్నట్లునిపించింది. ఒకరినొకరు సిగ్గునిండిన చూపులతో చూసుకుంటూ తలంబ్రాలు పోసుకున్నారు.

అనంతరం స్వరోచి కెంపులీను చేతులతో శంఖం వలెవున్న అమె గళసీమలో మంగళసూత్రం కట్టాడు.

అగ్నిహోత్రంలో హోమం జరిపారు. తరువాయి లాజహోమం సాగింది.

సప్తపదిలో వధువు పాదాన్ని వరుడు చేతబట్టి సన్నెకల్లు తొక్కించడం చూస్తూంటే, ముందుముందు ప్రణయకలహాలలో అమె పాదానికి తన రత్నకిరీట కాఠిన్యం సోకుతుందనిపించింది.

పేరంటాండు వధూవరుల కొంగులు ముడివేశారు. ప్రజ్వలించే అగ్నిహోత్రునికి ప్రదక్షిణం చేసి, వధూవరులు ధృవనక్షత్రాన్ని, అరుంధతీ నక్షత్రాన్ని దర్శించి నమస్కరించి, వివాహానికి విజయం చేసిన మహామునులందరకూ పాదాభివాదం చేసి, వారి ఆశీరక్షతలు గ్రహించారు.

అప్పుడు కానుకలు చదివించారు వచ్చిన వారందరూ. బంగారు పళ్ళెంలో అందించే నగలూ, వస్త్రాలూ, కుబేరునిపేర చదివించాడు నారదునిచేత నలకూబరుడు.

కానుకలూ, కట్నాలూ యివ్వడం పూర్తయింది. అల్లుడికి రాజమర్యాదానుసారం అన్ని కానుకలూ యిచ్చిన ఇందీవరావుడు తనకుమార్తెకు మణి డత్తమయాభరణాలూ, చీని చీనాంబరాలూ సుగంధ ద్రవ్యాలూ, గృహోపకరణాలతో పరిచారికలనూ అర్పించాడు.

వాటితోపాటు తన బిడ్డకు పసుపుకుంకుమలకోసం కొన్ని గ్రామాలు కూడా యిచ్చాడు.

చూడవచ్చిన వారందరినీ ఉచితరీతిని సత్కరించి, సంతృప్తులను చేశాడు మనోరమా జనకుడు.

ఇది పంచమాశ్వాసం

షష్ఠాశ్వాసం

శోభనమందిరం

చీకటి క్రమ్ముతున్నది.

నీలికాంతులు వ్యాపిస్తున్నాయి.

మేడల కిటికీల నుండి అగరుధూమం వాసిస్తున్నది.

ముంగిళ్ళలో పావురాలు కువకువధ్వనులు చేస్తున్నాయి

అది రాజుగారి మేడ.

మేడమీద గదిలో పందిరిమంచం.

ఈగ వాలినా ఆ ధ్వని వినిపించేరీతిలో చేయించారు ఆ మంచాన్ని. అటువంటి గదిలోకి పంపించారు చెలికత్తెలు మనోరమను. పన్నీట జలకమాడించి, తలదువ్వి, కొప్పుపెట్టి, ఎర్ర కలువ దండ తురిమి, పన్నీట తడిసిన కస్తూరి శరీరమంతా పూసి, పాపట బొట్టుతో, నుదుట కుంకుమ తిలకం ఉంచి, చంద్రకావిరంగు పలచని చీరగట్టి, దానిపై ముత్యాలదండల్ల మొలనూలుంచి, మేడలో తెల్లముత్యాలహారం అలంకరించి, మణి, భూషణాలుంచి, అడుగు కదిపితే ఘల్లుఘల్లున మ్రోగే అందలు కాలికి తొడిగి బుజ్జగిస్తూ ఆమెను శోభనమందిరంలోకి పంపారు. ఆమె సిగ్గుతో తలుపు చాటున నిలబడింది.

చెలికత్తెలు కొంతసేపు ఏవో పరిహాస ప్రసంగాలు సాగించి ఏదోపని కల్పించుకుని వెళ్ళిపోయారు.

అంతవరకూ తహతహతో ఎదురుచూస్తున్నస్వరోచి ఆమె దగ్గరగా చేరి

చూశావా!

నువ్వు కట్టిన చెంగావిచీరకు ఈ పైటకండువా సరిపోలేదు, అంటూ పయటమీద చెయ్యివేశాడు.

ఏదిఏది - గోరింటాకు పెట్టుకున్నావా! గోళ్ళేఎర్రగావున్నాయా అంటూ చెయ్యిపుచ్చుకుని మంచందాకా తీసుకువెళ్ళాడు.

ఈ అగరు ధూమంసోకి నీ సుకుమార గాత్రం వేడెక్కినట్లుంది, అంటూ ఆమె గుండెమీద చెయ్యివేశాడు.

బుగ్గలమీద మకరికా పత్రాలలో కస్తూరికంటే కర్పూరం ఎక్కువయినట్లుంది, అని వాసనచూసే నెపంతో నెమ్మదిగా ముద్దు పెట్టుకున్నాడు.

నీ మెడలో మణిహారాలు నా మెడలో మణిహారాలంత కాంతితో ఉన్నాయో లేదో చూడనీ, అంటూ ఆమెనిగట్టిగా కౌగలించుకున్నాడు.

మనోరమ మనమే సంతోష తరంగితమయింది. ఆయినా ఆమె మనసులో చెలికత్తెల దుఃఖంకదిలి కంట నీరురాగా స్వరోచి-

ఇంత సంతోష సమయంలో ఈ కన్నీరుదేనికి దేవీ! నేనేమియినా తప్పచేశానా? ఎవరయినా నీపట్ల అపరాధం చేశారా! తక్షణం దండిస్తాను. నా సర్వమూ నీదే. ఏం కావాలో చెప్పు, అని అడిగాడు.

మనోరమ: మీరూ, మీవారూ, చేసిన అపరాధం ఏమీ

లేదు. కాని, అప్పుడు మీకు చెప్పాను. నా చెలికత్తెలు శాపవశాన క్షయ వ్యాధితో క్లేశాలు పడుతూంటే నేను కృతఘ్నురాలనై ఇక్కడ భోగాలు అనుభవించడానికి సిద్ధమయ్యాను.

ప్రియా! దీనికింత బాధదేసికి! నేను నేర్చిన ఆయుర్వేదం వున్నది కదా. దానితో వారిబాధ తొలగిస్తాను. ఇప్పుడే వెడదాం నడు. వారెక్కడున్నారో చూపించు అని- వారుభయలూ అవనానికి వెళ్ళారు. అక్కడ వనంలో ఔషధులు తీసుకుని తగిన అహారంతో చికిత్స జరిపాడు. వారు ఆరోగ్యవంతులయారు.

ఇంత ఉపకారం చేసిన మీకు ప్రత్యుపకారం చేసే అవకాశం అనుగ్రహించండి, అన్నారు వారిద్దరూ.

వింటున్నాడు స్వరోచి.

స్వామి! నేను మందారుడనే విద్యాధరుని పుత్రుని. నా పేరు విభావరి. ఈ భూలోకంలో జంతువుల, పక్షుల భాషలన్నీ నాకు తెలుసు. ఆ విద్య నావద్ద తీసుకుని నన్ను భార్యగా స్వీకరించు, అంది.

అప్పుడు రెండవ తరుణి:

ప్రభూ నేను పుంజికన్థుల అనే అస్పరసకు ఒక బ్రహ్మర్షివల్ల కలిగాను. వారుభయలూ నన్ను విడిచి వెళ్ళిపోయారు. చంద్రకిరణామృతంతో నేను పెరుగుతుండగా ఒకనాడా బ్రహ్మర్షి చూచి నన్ను చేరదీసి పెంచుతూండగా నాకు వయసు వచ్చింది.

నవలావణ్యంతో ఉన్న నన్ను చూచి దేవాపి అనే గంధర్వు డొకడు కామించి, నూ పితృపాదుల అగ్నిశాల ప్రవేశించి తన కోరిక తెలుపగా, ఆ బ్రహ్మర్షికి వాని వ్యసనవేషాలు తెలిసి, అసహ్యంతో:

అహ! ధన్యులమయ్యాం. మా విద్యా తపశ్శ్రీ హోమాదులన్నీ ఫలించాయి కాబోలు. ఈనాటివరకూ ఆశ్రమ కన్యలను ఆశించే గంధర్వుడు కనపడలేదు. అంత కొవ్వు బలిసిందా నీకు, అని దూషించగా వాడు:

ఏవిటయ్యా! ఆ దూషణ. మా వంశ ప్రతిష్ఠ నువ్వేం ఎరుగుదువు. అయినా నీ తిట్లతో నీ గౌరవం పెరుగుతుందా. చూసుకోనా ప్రతాపం, అంటూ గద్దించివెళ్ళి అదేరాత్రి వచ్చి మానాన్నగారి శిరస్సు ఖండించే సాహసానికి దిగాడు. ఆయన అర్తనాదం చేశాడు అదివిని యిరుగు పొరుగు మునీశ్వరులందరూ చేరేలోగా వాడు పలాయనం పరించాడు.

అనంతరం ఆ తపస్సుల సాయంతో మా తండ్రికి అగ్ని సంస్కారం చేసి, యింక నాజన్మ దేనికి అని ఆత్మహత్య చేసుకుందామనుకుంటూండగా ఆకాశమార్గాన వెడుతూన్న పార్వతీదేవిచూసి:

అమ్మయీ! ఇంత సాహసం కూడదు. దుఃఖం కలిగినంతలో ప్రాణాలు వదులుతారా! నువ్వు బాధపడకు, నిన్ను స్వరోచి అనే మహానుభావుడు వివాహం చేసుకుని సుఖసంతోషాలలో తేలియాడిస్తాడు, అని ఆ దేవి 'పద్మిని' అనే విద్యనాకు ఉపదేశించింది.

మీరే స్వరోచి అని తెలిసిందిప్పుడు. నా దగ్గరున్న పద్మిని విద్యతో నన్నుకూడా పరిగ్రహించండి, అంది కళావతి.

ఇద్దరి దగ్గరా విద్యలు గ్రహించి, శాస్త్రీయంగా వారిని వివాహం చేసుకుని ముగ్గురు భార్యలతో సుఖసామ్రాజ్య భోగాలు అనుభవిస్తున్నాడు.

జ్ఞానోదయం

పద్మినీ విద్యామహిమతో అహార విహారావసర సామగ్రిసమ కూర్చుకుని స్వరోచి తన ముగ్గురు భార్యలతో గంగానదీ తీరాన యిసుకతినైలలో, కొండగుహలలో, పూలతోటలలో, పద్మాలూ, హంసలూ అలరారే సరోవర ప్రాంతాలలో వారితో యథేచ్ఛగా సాంసారిక భోగాలలో తెలియాడుతున్నాడు.

అడుతూ పాడుతూ నందనోద్యానంవలె వున్న హరిచందన వనంలో కొలను సమీపాన విహరించే సమయాన-ఆ సరోవరంలో నడయాడే ఒక అడ హంస తనకు కొంత దూరాన యీదులాడే చక్రవాకాన్ని చేరబిలిచి:

చూశావా! ఎంత పుణ్యం చేసుకున్నారో వారు. ఏమాత్రం అరకొరలు లేకుండా ఎంత అన్యోన్యంగా దాంపత్యసుఖం అనుభవిస్తున్నారో!

భర్తకు భార్యమీదనో, ఆమెకు ఆయన మీదనో వలపునిల వడం ఎరుగుదును. కాని యిరువురికీ సమానంగా అనురాగం ఒలు కుతున్నది. ఎంత అదృష్టమో! ఏజన్మ పుణ్యఫలమో!

పువ్వు తావీలా ఉన్న వీరిని చూస్తుంటే నా అనందం అవ ధులు దాటుతున్నది, అని అంటూంటే ఆ చక్రవాకం:

చాలాల్చులు! అవు, ఈ వందిమాగధ స్తోత్రాలు. పరాయిఅడ దానితో హాయిగా కులుకుతున్నాడని తెలిసిచూడా వానితోనే భోగం కోరే అడబ్రతుకూ బ్రతుకేనా! అలాంటి వారిని పొగడాలని ఎలా అనిపించింది నీకు. ఇంతమంది స్త్రీలయందు ఆయనకూ, ఒక్కడి మీద అందరికీ అనురాగం కలగటం అసాధ్యమే కాని వీరెవరిలోనూ అనురాగం అనేది లేదు.

. రాజున్నాడే, ఆయన తన కొలువులోని వారితో సాగించే ఇష్టగోష్ఠిలో ఎంత అనురాగం వుంటుందో యిక్కడా అంతే! ఎంచే తనంటావా?

మరో అడదానితో తిరిగే మగవాడిమీద ఏ అడదానికిమమ కారం ఉండదు, అది అభిమానవతి అయితే.

సిరి సంపదలున్నవారి చూట్టూ దాసీజనం చేరుతారే, అలాగే పీరుకూడా ఈ స్వరోచి విద్యా ప్రావీణ్యాన్నీ, సామ్రాజ్య వైభవాన్నీ చూసి వచ్చారే తప్ప వలపుతో కాదు. ఎప్పుడయినానరే, ఒక స్త్రీకి ఒక పురుషుడు. అంతే! అదిలేదో అటువంటి వ్యవహారాలన్నీ ముసుగులో గుడ్డులాటలే.

ఇవన్నీ చేనికి స్త్రీజనంలో నేను, పురుష ప్రపంచంలో నా భర్త. మేమిద్దరం ధన్యులం ఇంక మాట్లాడకు, అంది.

అన్ని ప్రాణుల భాషలూ ఎరిగిన స్వరోచి, ఆ చక్రవాకిపలు కులు విని, తలవంచి నిట్టూర్పు విడిచాడు. అయినా వారిమీద మోహం తగ్గక విలాసాలతో తిరుగుతూ, ఒకానొక వనంలో లేడి గుంపు మధ్య ఒక మగలేడిని చూచాడు. అడ మృగాలన్నీ ఆ మగ లేడిచుట్టూ చేరి దాని మూతిని ముద్దుపెట్టుకుంటూండగా వాటిని తన భార్యలకు చూపాడు.

అది చూసింది ఆ మగలేడి.

చూస్తూనే హుంకరించింది:

భడవల్లారా పొండి. దూరంగా పొండి. సిగ్గులేకుండా వున్నారు మీరు. నిరంతరం పనితాజనంతో శోగాలనుభవించడానికి నేను స్వరోచిననుకున్నారా! మీ యిష్ట వచ్చినచోటుకిపోయి మీకు నచ్చిన ప్రియుని సంపాదించుకోండి, నాకి సంసారం అంటే రోతపుట్టింది, పొండి.

ఈ రాజు వీరందరినీ భరించగలనా, లేనా అని అలోచించ లేదు. పయిగా కళావతి యిచ్చిన పద్మిని విద్యా ప్రభావంతో ఈ సంపదలన్నీ సమకూర్చుకున్నాడు. స్త్రీ ధనంతో జీవించే ఆయనకు ఇహపరాలు రెండూ లేవు. అలా నన్నుకూడా భ్రష్టుని చేయకండి, అని గద్దించాడు. అడు లేడులన్నీ వెళ్ళిపోయాయి.

ఆ మాటలు విన్న స్వరోచి మనసు వికలమయింది. ఈ స్థితికి కారణం స్త్రీలే కదా. వీరిని విడిచెయ్యక తప్పదు, అనుకుంటూనే మరికొంతకాలం కామభోగాలలో తేలియాడాడు.

ఆ రోజులలో-

మనోరమ విజయడనే కుమారునీ, విభావరి మేరునందనునీ, కళావతి విభావసునీ కన్నారు. వారు ముగ్గురికీ మూడు నగరాలలో పట్టాభిషేకం చేశాడు.

మరికొంత కాలం గడిచింది.

ఒకనాడు వేటకు వెళ్ళి క్రూరమృగ సంహారం చేస్తూ, ఒక వనవరాహాన్ని చూశాడు. చూస్తూనే బాణం తొడిగి, నారి సారించ నున్నవేళ ఒక అడులేడి వచ్చి:

మహారాజా! అది నీకు చేసిన అవకారం ఏమిటి? ఎందుకు నిష్కారణంగా దాన్ని చంపుతావు. ఆ బాణంతో నన్ను చంపు, అనగా స్వరోచి:

వయసులో ఉన్నావు. బలంకూడా ఉంది నీకు. ఈ స్థితిలో చచ్చి పోవాలని ఎందుకనిపించింది, అని ప్రశ్నించాడు.

మహారాజా! పర స్త్రీయందు వ్యామోహం వున్న పురుషుని మీద వ్యామోహం పెంచుకోవటం కంటే, చావు మేలుకదా అంది.

ఇంతకూ నువ్వు ఎవరిని ప్రేమించావు, అన్నాడు.

పుహారాజా! నా మనసు నీ మీదనే నిలిచింది, అంది.

నువ్వు లేడివి. నేను మానవుడిని మనమధ్య దాంపత్యమా !
అన్నాడు.

మీరు నన్ను గాఢంగా కౌగలించుకోండి అదేచాలు, అంది.

కరుణార్ద్ర హృదయుడయిన స్వరోచి అలానే చేశాడు.

వల్లీ మతల్లీ లావణ్య సర్వస్వంబు

విమలాంగ రేఖ వావిర్భ వింప

మంజుల మంజరీ మహిత సాభాగ్యంబు

శరివృత్త కుచవృత్తిఁ బరిణమింపఁ

బల్లవ చ్ఛద చారు భావానుభావంబు

మృదు హస్త లీల మూర్తీభవింపఁ

రమణీయ ముకుళ విభ్రమ భాగధేయంబు

కరరుహ స్ఫూర్తి సాక్షాత్కరింపఁ

జేసి మృగియై వహించు నక్షిద్వయంబు

భాసురంబుగఁ దన యంకపాళిలోన

మించు క్రొమ్మించు నువమించు మెలఁత యగుచు

నిలుచు నవ్వనదేవత నృపతి సూచి.

అలా కౌగలించుకున్న క్షణంలో ఆ లేడి రమణీయ తరుణి
రూపం ధరించి ఎదుట నిలిచింది.

అశ్చర్యంతో స్వరోచి:

కాంతామణీ! ఏమిటి నీ కథ! అని అడిగాడు.

స్వామీ! నేను వనడేవతను. ఈ భూలోక రక్షణభారం వహించగల మనువును నీయందు కనుమని దేవతలు ప్రార్థించగా యిలా వచ్చాను, అంది

అందుకంగీకరించి స్వరోచి అమెతో కొంతకాలం దాంపత్య సుఖం అనుభవించాడు. అమె గర్భవతియై ఒక సుముహూర్తంలో సింహసమపరాక్రముడూ, మానధనుడూ, గుణసంపన్నుడు అయిన కుమారుని కన్నది.

స్వరోచి కుమారుడు కనక స్వారోచిషుడనే పేరుతో పెరిగి పెద్దవాడై తిరకణశుద్ధిగా నిష్కామదృష్టితో మహావిష్ణువునుగూర్చి చిరకాలం తపస్సుచేశాడు.

అతని తపస్సుకి ప్రసన్నుడయి మహావిష్ణువు ప్రత్యక్షం కాగా పులకిత గాత్రంతో ఆ దేవదేవుని పాదాలవ్రాలి:

జయజయ దానవ దారణ కారణ శార్ఙ్గ రథాంగ గ దాసి ధరా
జయజయ చంద్ర దినేంద్ర శతాయుతసాంద్ర శరీరమహా వ్రసరా
జయజయ తామరసోదర సోదర చారుపద్మజ్జిత గాంగర్పురా
జయజయ కేశవ కేశనిషాదన శారి హరీ! దురితావహరా.

అని పరిపరివిధాల ప్రార్థనలు చేయగా ఆ మహానుభావుడు:
వత్సా! ఏమి నీకోరిక!

అనగా స్వారోచిషుడు:

దేవదేవా! నీగ్రదసేవా భాగ్యంబంటే వేరేదీ నాకవసరంలేదు,

అని ప్రార్థించాడు.

మహావిష్ణువు సంతోషించి:

అనుగ్రహించాను. కాని ఇప్పుడు స్వాయంభువ మన్వంతరం గడిచింది. నువ్వు మనువువై ఈ భూమిని న్యాయ, ధర్మమార్గాన పాలించు. అందరి శ్రేయస్సునూ చూసి పాలించు, అని పరమ శివ, ప్రజాపతులతో సర్వదేవతా సమక్షంలో, మనుషీరంపై పట్టాభిషేకం జరిపి అంతర్హితుడయ్యాడు.

స్వారోచిష మనువు పరిపాలనాకాలంలో—

వానలు సరవితో వర్షించె, సన్యముల్
 వేళ్ళ గొల్చుగ విజ్ఞప్తిగి వండె
 ఆరోగ్య పుత్ర పౌత్రైశ్వర్యవంతులై
 బదికిరి నూతేండ్లు బంచజనులు
 పూవు బోడులు పతి దేవతలై, రగ్ని భయ
 తస్కర వ్యాధి భయము లడగె
 ఫల వయః కుసుమాది బహు పదార్థంబులు
 రసగంధ సామగ్రి నెనక మెనగె

నీ త్యుపద్రవ మృత్యు రాహిత్యయుక్తి
 ధరః బ్రజావృద్ధి త్రామర తంవరయ్యె
 న్యాయపథమున స్వారోచి షాఖ్యమనువు
 శ్రీలః బెంపొంది పాలించు కాలమునను.
 కోరిక నీ స్వారోచిషు
 చారిత్రము వినిన వ్రాయః జదివిన ధన
 ధాన్యారోగ్యపుత్రవంతులు
 నై రూఢిగః గండ్రు పిదప నమరేత్వంబున్.

ప్రపాశాల

అల్లసాని పెద్దనగారి పేరు వినపడగానే విజయనగర సార్వభౌముడు శ్రీకృష్ణదేవరాయలు స్మృతికి రాకమానడు.

తెలుగుజాతి జెండాను వింధ్యగిరి శిఖరంమీద ఎగురవేయించినవాడు రాయలు. సమరాంగణంలోనేకాదు సాహిత్య ప్రాంగణంలో సైతం అంతటి కీర్తిని సాధించుకొన్న వాడాయన.

అయిన అస్థానంలో అష్టదిగ్గజాలలో ప్రథముడు అల్లసాని పెద్దనామాత్యుడు.

ఈ పెద్దనామాత్యుడు తన ప్రభువును గూర్చి:

గంగా న్వచ్చ తరంగ భంగిక యశోగాఢ చ్చవిచ్చన్న
సారంగాంకాంక నిరంకుశ ప్రతికళాప్రాధి ప్రియంభావుక

గాంగేయాచల చాప నూపుర
వచో గాంభీర్య లీలాస్పదా !
బంగాళాంగ కళింగ భూప
సుభద్రాభ్రశ్రేణి ఝంఝానిలా !

అని కీర్తించాడు.

అంతటి ప్రియంభావుకుడు ఒకనాడు కొలువుదీర్చి 'గండ పెండేరం' తొడిగించుకోగల అర్హతవున్న కవిఎవరయినా ఉన్నారా? అని ప్రశ్నిస్తే పెద్దనగారు లేచి అశుష్టగా:

పూత మెరుంగులున్ పనదుపూప బైడంగులు
చూపునట్టివా? చైతలు!

జగు నిగు నెనగావలె గమ్మున
 గమ్మున న్వలెన్-రాతిరియుం పవల్
 మరపురాని హెయల్ చెలియారజంపు
 నిద్దాతరి తీపులంబలెను
 తారసిలన్వలె లో దలంచినన్
 బాతిగ పైకొన న్వలెను-పైడలి
 కుత్తుకలోని పల్లటికూతలన న్వలెన్
 సాగను కోర్కులు రావలె వాలకించినన్
 చేతికొలంది కాగిటను చేర్చిన
 కన్నియ చిన్నిహిన్ని మేల్కూతల
 చన్నుదోయివలె ముచ్చటగావలె
 పట్టి చూచినన్-డా తొడనున్న
 మిన్నుల మిటారపు ముద్దులగుమ్మ
 కమ్మనా వాతెర దొండవండువలె
 వాచవి గావలె పంటనూదినన్
 గాతల తమ్మిచూలి దొరకై వనపుం
 జవరాలి సిబ్బెపున్నే తెలి
 యబ్బురంపు జిగి నిబ్బరపుబ్బ
 గబ్బిగుబ్బ పొబ్బూతల నున్నకాయ
 నరిపోడిమి కిన్నెరమెట్ల బంతి
 సంగాతపు నన్నతంతీ బయకారపు
 కన్నడ గౌళ పంతు కాసాతత

తాన తానల వనం ద్రివుటాడెడు
 గోటుమీటు బల్, మోతలునుం బలెన్
 హరువు మొల్లముకావలె
 అచ్చ తెన్ను లీ రీ తిగ-
 సంస్కృతంబు పచరించిన వట్టుల
 భారతీ వధూటీ తవనీయ
 గర్భనికటి భవదానన పర్వ
 సాహితీ భౌతిక నాటకప్రకర
 భారత భారత నమ్మతప్రభా
 శీతనగాత్మజా గిరిశ శేఖర
 శీతమయూఖరేఖ కాపాత
 సుధా ప్రపూర బహుభంగ ఘుమంఘుమ
 ఘుం ఘు మార్భటి జాతక తాళయుగ్మ
 లయ సంగతి చుంచు విపంచికా మృదంగా తత
 తేహి తత్తహిత హాధిత దంధణ ధాణు
 దింధిమివ్రాత లయానుకూల పదవార
 కుహూద్వహ హారి కింకిణీ నూతన
 ఘల్లులాచరణ నూపుర రూళర్ముళీ
 మరంద సంఘాత వియద్ధునీ చకచకత్
 వికచోత్పలసార సంగ్రహయాత కుమార
 గంధవహహారి సుగంధవిలాస యుక్తమై
 చేతము చల్లజేయవలె జిల్లున
 జలైవలెన్ మనోహరద్యోతక గోస్తనీ

ఫల మధుద్రవ గోఘృత పాథున
ప్రసారాతి రసప్రసార రుచిర
ప్రసరంబుగ సారెసారెకున్

అని ఆశువుగా అచ్చ తెనుగులోనూ, ఓజస్సుందరమయిన సంస్కృతంలోనూ చదివి ఆ గౌరవం అందుకున్నవాడు. రాయల చేత గండపెండెరం తొడిగించుకున్నవాడు.

మనుచరిత్ర కావ్యం అంతిం తీసుకునేనాడు పెద్దన్నగారిని బంగారు పల్లకిమీద తీసుకొనివస్తూ, రాయలు స్వయంగా ఆ పల్లకి తన బుజానికి ఎత్తుకున్నాడు. అంతటి గౌరవప్రతిష్ఠలు అలనాడు సాహిత్యపాసకులకు అందేవి రసహృదయాలవల్ల. అందువల్లనే వారి కావ్య ప్రబంధాలకు నేటికీ గురుపీఠం ఉన్నది, సహృదయ లోకంలో.

మీరు మనుచరిత్రలోని కథాభాగాన్ని వ్యవహారిక వచనంలో చదివారు.

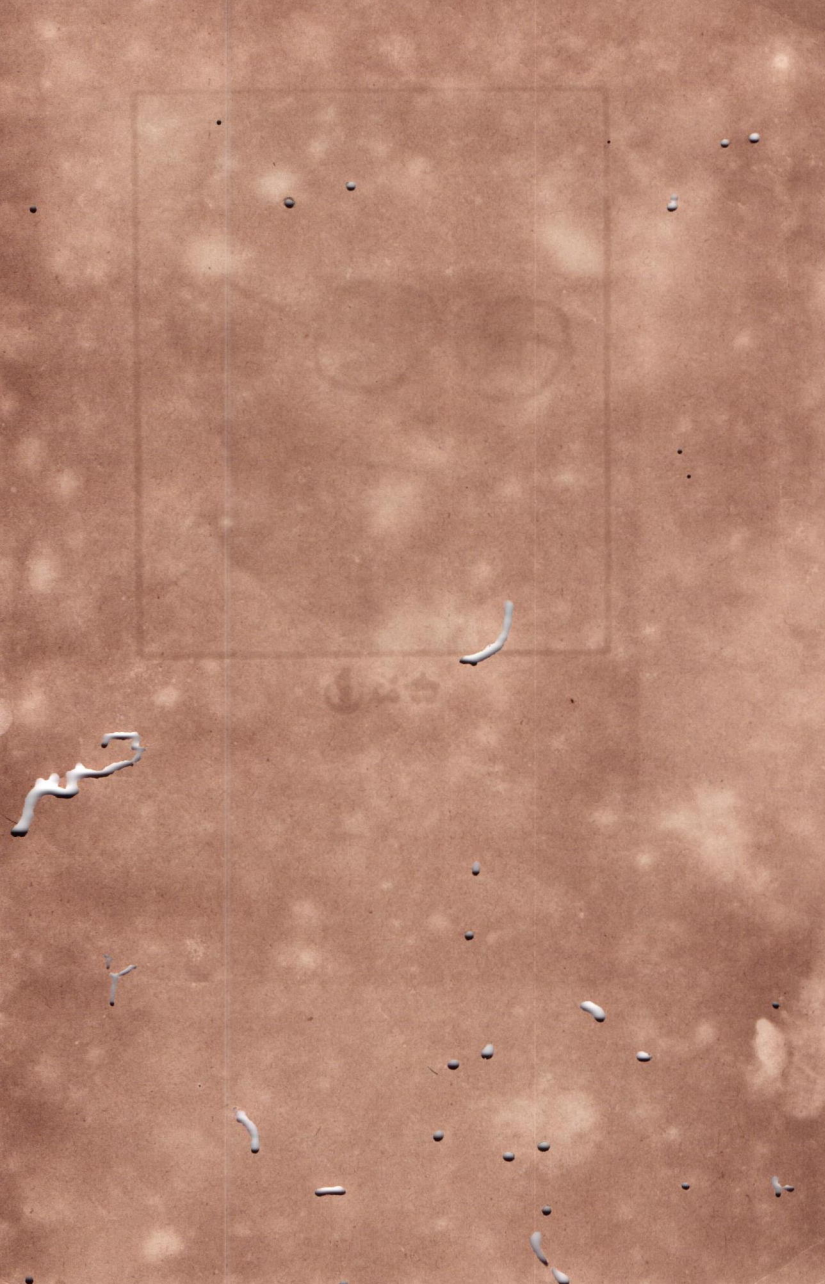
పెద్దనగారి కవిత ద్రాక్షాపాకంలో శిరిషకుసుమ శల సుధామయోక్తులలో అక్కడక్కడి సన్నివేశాలలో చవిచూశారు.

ముఖ్యంగా ద్వితీయాశ్వాసం మీ అసక్తిని అకట్టుకునే మాట నిజమేఅయినా అంతకంటే పఠితలకు అశ్చర్యాన్నికలిగించే అద్భుత సన్నివేశాలు అనంతరాశ్వాసాలలోనే అందుతాయి. మూలంలో.

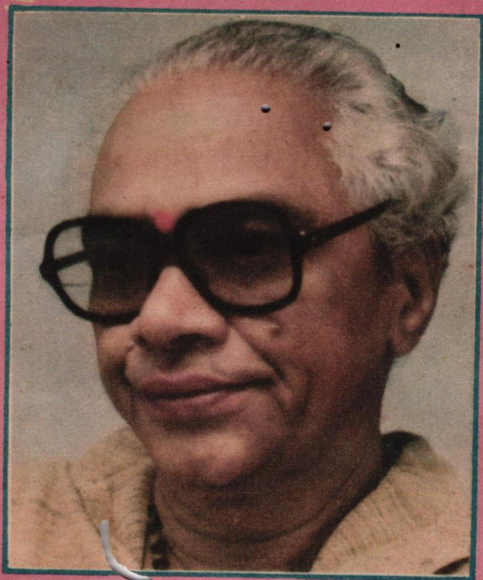
అన్నిటినీ మించి పెద్దనగారివేటవర్ణన తెలుగుసాహిత్యంలో మరెవరూ అందుకున్నది కాదు, అందుకున్నా ఆయన స్థాయికి చేరినవారు లేరని మహామహులే వాక్రుచ్చినారు.

కనక-ఒక్కమారు పెద్దనగారి మూల గ్రంథం కూడా చది వితే మీకు రసకలశం అందుతుంది, గుండె పులికించి మనసు వికసించేలా!

—: ఆయిపోయాంది :—

ఉషశ్రీ

అయినది కంచు కంఠం. రామాయణం వినాలన్నా బారతం వినాలన్నా రవ్వలాలికే ఆ కంఠం నుండే వినావే రేడియో ద్వారా భద్రాచల సీతారామ కళ్యాణం ప్రత్యక్ష వ్యాఖ్యానాన్ని వీరు అందిస్తున్నప్పుడు కనులకు ఆ వైభోగం దర్శనీయం. మరో వాల్మీకిగా అభివర్ణించదగిన ఈ ఉషశ్రీ తన వాణితో, తనదైన బాణితో, అకాశవాణిద్వారా అశేష శ్రోతల ధర్మ సందేహాలను తీర్చిన అదృష్టజీవి.

పురాణపండ సూర్యనారాయణ ప్రకాశడిక్షితులు అని జననీ జనకులచేత నిజ నామం కలిగిన ఉషశ్రీ పండితుడు. వీరి కష్టపూర్తి 15-3-'88.

కథా రచయితగా, బహు గ్రంథకర్తగా పేరు ప్రఖ్యాతులు అర్జించిన కవి, రచయిత, అకాశవాణి వ్యాఖ్యాత, ప్రయోక్త శ్రీ ఉషశ్రీ.

పలుకు గలిగిన ఈ గళం యావద్బ్రధ శ్రోతలకు నిత్య మంగళం.